

פרק ד

עד כאן נתבאר העניין כפי שהוא במשל הרב והתלמיד. בפרק זה מבאר את העניין בנמשל, באלוקות, בנוגע ליחס בין שם הוי' לשם אלוקים.

כי אם מהגילוי דאור אין-סוף, וכידוע שכל פעולה הוא על-ידי התגלות כח הפועל דוקא.

התהוות העולמות יש מאין יכולה להיות דווקא על-ידי התגלות אור-אין-סוף, שהרי כל פעולה נעשית דווקא על-ידי התגלות עניינו של הכוח הפועל.

יתירה מזו: מבואר בכמה מקומות³, שדווקא הכוח הבלתי מוגבל של אור-אין-סוף, יכול להוות ולחדש יש מאין ואפס המוחלט. פעולת ההתהוות היא בבחינת "דילוג" בין מצב של אין והעדר למצב של יש, ודבר זה יכול להיעשות רק באמצעות כוח בלתי מוגבל של אור-אין-סוף.

והרי הגילוי דאור אין-סוף הוא בבחינת בלי גבול כנ"ל ואינו בערך העולמות כו'.

מכל הנ"ל עולה, שבעניין ההתהוות יש שני צדדים: מצד אחד ההתהוות יכולה להיות דווקא על-ידי התגלות שם הוי', בחינת הבל-גבול שבאלוקות; ומצד שני אור-אין-סוף אינו בערך כלל אל העולמות המוגבלים ואי-אפשר שיתגלה בהם.

על זה כותב במאמר, שה'פתרון' לניגוד בין שני צדדים אלה הוא:

הנה זהו ענין שם אלוקים שמצמצם ומעלים ומסתיר את האור דשם הוי'.

על-ידי כוח הצמצום שבאלוקות המצמצם

והדוגמא מכל זה יובן למעלה בענין שם הוי' ואלוקים, דשם אלוקים הוא בחינת מדת הצמצום וההסתתר שמצמצם ומסתיר על אור שם הוי' בכדי שיוכל להיות התהוות העולמות.

שם אלוקים הוא בדוגמת כוח הצמצום של השכל, שרק על-ידו יכול האור של שם הוי' 'להגיע' לדרגת העולמות המוגבלים ולהוותם. ונמצא, שכל מטרת הצמצום של שם אלוקים היא להביא ולגלות את אור שם הוי' בדרגת הנכבדים.

דהנה נתבאר לעילי' דשם הוי' הוא מקור הגילוי, והיינו גילוי אור בבחינת בלי גבול, דהאור דבוק במאור והוא מעין המאור עיין שם. וכשם שהמאור הוא אין-סוף כמו כן האור גם כן אין-סוף כו'. ואם כן הרי אינו בערך העולמות, שכל העולמות הם בבחינת יש וגבול כו' כנ"ל, ואור אין-סוף הוא בלתי בעל גבול, וגבול ובלתי בעל גבול אינם בערך זה לזה כו'.

האור של שם הוי' מצד עצמו הוא למעלה לגמרי משייכות לעולמות. האור מצד דביקותו במאור הוא 'מעין המאור' וגם הוא בלתי מוגבל כמו מקורו, המאור. וכיוון שהאור הוא בלי גבול אם כן הוא מרוחק ומובדל באין-ערוך ממצייאות העולמות המוגבלים².

אמנם, אי-אפשר להיות התהוות העולמות

(1) פרק א.

(2) ראה גם להלן מאמר ד"ה "למען דעת" בתחילתו (להלן עמ' 335).

(3) ראה ספר המאמרים תרס"א עמ' קפב. ובכמה מקומות. וראה גם לעיל מאמר ד"ה "האמנם" סוף פרק ד (לעיל עמ' 50).

הצמצום ומיעוט האור עדיין אינם מספיקים בכדי להוות את הנבראים. האור של שם הוי' עדיין 'מרוחק' מדרגת הגבול של הנבראים, ויש צורך שהאור יעבור צמצום נוסף - הסתר הפרסא, המפסקת בין האלוקות לעולמות הנבראים. על-ידי הפרסא משתנה מהות האור וביכולתו להוות ולהתלבש בנבראים הנפרדים.

ובדוגמת מה שנתבאר לעיל בעניין הרב המלמד את התלמיד הנמוך, שבנוסף לצמצום ומיעוט השכל, עליו גם להוציא את ההשפעה מעולם השכל ולהלבישה בעולם אחר וזר - במשל מהעולם המעשי והגשמי של התלמיד. רק על-ידי כך יוכל התלמיד הנמצא בעולם זה לקבל את השפע המלוכש במשל.

עד כאן פירט במאמר איך בנמשל, באלוקות, מטרת הצמצום אינה לשם צמצום אלא לשם הגילוי - בכדי שאור שם הוי' יוכל להגיע אל הנבראים ולהוותם⁵.

(4) בתורה אור פרשת וירא ד"ה פתח אליהו (המצוין בגוף המאמר) מבואר, שמעבר הפרסא שבין עולם האצילות לעולם הבריאה הוא בדוגמת משל המוריד את השכל לעולם תחתון יותר, עיין שם.

(5) יש להעיר, שמהמבואר לעיל בפנים שההווה יש מאין יכולה להיות רק בכוח האין-סוף מוכרח, שלא רק תוכן ומטרת הצמצום הם לשם גילוי, אלא גם בפועל הצמצום אינו מסתיר על שם הוי' וגם בדרגה המצומצמת בה פועל הצמצום - נמצא האין-סוף, כפי שהוא מצד עצמו למעלה מהצמצום, בפועל ממש ובכל תוקפו, וכפי שממשיך ומבאר במאמר.

שהרי ההתהוות צריכה להיות דווקא בכוח האין-סוף כנ"ל, ואם נאמר שהאין-סוף של שם הוי' נשאר ב'מקומו' ובדרגתו, ומה שמאיר ונמצא בדרגת הנבראים הוא רק הארה מצומצמת ממנו - אם כן יקשה כיצד נעשית פעולת ההתהוות יש מאין? הרי לשם כך יש צורך בכוח הבל-יגבול דווקא כנ"ל? דבר זה עצמו מוכיח שגם בדרגת הצמצום קיים שם הוי' בכל תוקפו, אלא שהוא אינו מאיר בגילוי. וכפי שכותב במאמר להלן בהמשך הפרק, "דהוי' הוא לשון מהוה" - ההתהוות אכן מגיעה משם הוי'

ומעלים על שם הוי', יכול שם הוי' להגיע לדרגת העולמות המוגבלים ולהוותם (ובדוגמת שכל הרב, שעל-ידי כוח הצמצום שבשכל, יכול השכל להגיע גם לדרגת התלמיד הנמוך).

וממשיך ומפרט את שני השלבים בצמצום האור של שם הוי':

והוא שמתעלם בחינת פנימיות ועצמיות האור דשם הוי', ואינו מאיר רק בחינת הארה חיצונית ממנו, והארה זו מתלבשת בכלים דעשר ספירות ראצילות בבחינת התחלקות חכמה וחסד כו', ויש לה בחינת ערך ושייכות לעולמות, והרי זה כמו שכל המצומצם של המשפיע שהוא לפי ערך המקבל כו'.

06/09/2018

ואחר כך על-ידי חיצוניות הכלים ועל-ידי הפרסא בין אצילות לבריאה יצירה עשיה (ועיין מה שנתבאר מענין הפרסא בתורה אור פרשת וירא דיבור המתחיל פתח אלי' שהוא כענין המשלים כו') נמשך אור לפי ערך עולמות בעלי גבול להוות עולמות בריאה יצירה עשיה כו'.

הצמצום נחלק לשני חלקים: צמצום והסתר. לכל לראש צריך להיות צמצום ומיעוט האור, שעל-ידי כך ההארה החיצונית מאור-אין-סוף יכולה להתלבש בכלים של עשר ספירות שבעולם האצילות, שעל אף היותו עולם אלוקי, מכל מקום בדקות דדקות הכלים שבו מוגבלים בציור כלשהו - חכמה, חסד וכו'. על-ידי כך, להארה המלוכשת בכלים יש שייכות כלשהי למציאות המוגבלת של העולמות.

אך למרות שעולם האצילות מוגבל בהגבלות הספירות, מכל מקום ספירות אלו הן ספירות אלוקיות המרוחקות לאין ערוך מהגבלת הנבראים הנפרדים בהרגשתם. לכן,

ההגבלות לא קיימות, אלא יותר מכך: בתוך השכל המצומצם עצמו רואה הרב את כל עומק פנימיות חכמתו, כמו כן בנמשל: לגבי הקב"ה, האיך־סוף נמצא בכל מקום ממש, גם בדרגה וב'מקום' בו פועל כוח הצמצום של שם אלוקים¹⁰. גם ב"שאו"ל", בנבראים כאלו שאין בהם כל הרגשה אלוקית, הרי כל זה הוא מצד גדרי הנבראים בלבד, אבל מצד האמת האלוקית - הוא יתברך מצוי גם שם בכל תוקפו.

וממשיך ומבאר, שגם לגבי הנבראים הצמצום אינו אלא חלק מכוח הגילוי:

והנה באמת אין זה הסתר אמיתי לגבי הנבראים גם כן.

(והא כהא תליא, שאם הי' הסתר לגבי המשפיע הי' הסתר לגבי המקבל גם כן, ומאחר שאינו הסתר לגבי המשפיע, אין זה הסתר לגבי המקבל גם כן, רק ההפרש (בין המשפיע למקבל הוא ההפרש) בין בחינת אור ישר לאור חוזר בו' כנ"ל¹¹).

10) ליתר ביאור: ייתכן שדבר מסוים לא יהיה מוגבל בהגבלות שקיימות בדבר שנמוך ממנו, אבל עדיין זה לא ייחשב שהעליון נמצא וקיים בדבר התחתון. לדוגמה: סברא שכלית אינה מוגבלת בזמן ומקום גשמיים - הסברא קיימת תמיד, בכל זמן ובכל מקום. אבל אף־על־פי־כן אין זה אומר שהסברא השכלית קיימת במקום הגשמי עצמו. היא אמנם לא נתונה תחת הגבלותיו, אבל היא לא נמצאת בתוכו. והראיה: הסברא אינה יכולה לפעול מאומה על החפץ הגשמי, ודבר זה מוכיח שהיא לא קיימת ב'עולמו'. מה־שאינ־כן למעלה, לא רק שהצמצום לא שינה מאומה באור הבלי־גבול כשהוא לעצמו, אלא שגם במקום וברגה בהם פעל הצמצום, בדרגת העולמות המוגבלים שנתהוו מהצמצום, נמצא האיך־סוף בכל תוקפו ופועל שם, וכפי שנתבאר לעיל הערה 5 הביטוי של עניין זה בהתהוות הגשמיות.

11) ראה להלן בעיונים שבסוף המאמר, ביאור בהרגשה המיוחדת בעניין יחוד הוי' ואלוקים בדרך אור ישר ואור חוזר.

כעת מבאר איך שגם בפועל ממש הצמצום אינו אמיתי:

אך הנה, כל בחינת העלם והסתור הנ"ל דשם אלקים, הרי לגבי עצמות אור אין־סוף אין זה מעלים ומסתיר כלל. וכנ"ל במשל שלגבי המשפיע אין שום העלם ומאיר אצלו כל עומק שכלו וחכמתו גם בהשכל המצומצם ובהמשלים בו' כנ"ל. כמו כן יובן כביכול למעלה, דלגבי אור אין־סוף אין שום צמצום והסתור כלל.

דאור אין־סוף נמצא במקום החלל לאחר הצמצום כמו קודם הצמצום, וכמ"ש "את השמים ואת הארץ אני מלא", וכתוב "היסתר איש במסתרים ואני לא אראנו", שגם לאחר כל ההעלמות וההסתרים נמצא האור דאין־סוף ב"ה בכל מקום, ד"לית אתר פנוי מיני"ל כלל, וכמ"ש "אם אסק שמים שם אתה ואציעה שאול הנך", דגם בשאו"ל וארץ צי' וצלמות, בבחינת תכלית ההעלם וההסתור, גם שם נמצא אור אין־סוף ב"ה.

וכל ההעלם הוא רק לגבי הנבראים שאינם רואים הגילוי אור דאין־סוף ב"ה בו', אבל לגבי אור אין־סוף ב"ה אין שום העלם והסתור כלל בו'.

כשם שנתבאר לעיל במשל הרב והתלמיד, שזה שהצמצום אינו מסתיר לגבי הרב אין זה רק שלגבי בחינת הפנימיות של שכל הרב

הבלתי מוגבל, כיוון שהוא עצמו, בכל תוקפו, נמצא בכל מקום, גם במקום הצמצום, והראיה - שהרי מכוחו דווקא נתהוו הנבראים.

(6) ירמיה כג, כד.

(7) שם.

(8) תקוני זהר תקון נז (צא, סע"ב).

(9) תהלים קלט, ח.

עניין זה נקראת הבריאה על שם אלוקים כמו שמביא במאמר את הפסוק "בראשית ברא אלוקים", אף שעצם הכוח להוות הוא משם הוי' כנ"ל).

נמצא, שכל מטרת הצמצום היא בכדי להביא את הגילוי של אור-אין-סוף לדרגת הנבראים המוגבלים. וכפי שנתבאר לעיל, שכל מטרת כוח הצמצום היא להביא את הגילוי בדרגה נמוכה יותר.

ו"ש¹³ "הוי' מלך הוי' מלך הוי' ימלוך". דבכחינת מלך מלך ימלוך, עבר הוה ועתיד, שהוא בחינת התחלקות הזמן שמצד שם אלקים, מכל מקום הוי' מלך ומלך וימלוך, דהכל הוא משם הוי' על-ידי שם אלקים כו'.

שם הוי' ובחינת המלכות שבאלוקות הם שני הפכים: שם הוי' רומז לכוח הגילוי הבלתי-מוגבל של האלוקות, והוא מבטא את עצמות האלוקות כפי שהיא למעלה משייכות לבריאה ולמעלה מהתחלקות הזמן לעבר, הווה ועתיד¹⁴; מה-שאינ-כן ספירת המלכות קשורה לשם אלוקים המצמצם, ועניינה הוא מלוכה על העולמות הנבראים - "אין מלך בלא עם", ולכן היא השורש לחלוקת הזמן והמקום שבנבראים.

ואף-על-פי-כן, הנוסח הוא "הוי' מלך, מלך וימלוך". והיינו ששם הוי' הבלתי מוגבל, הוא המולך בעבר, בהווה ובעתיד. דבר זה מלמד, שגם בדרגת האלוקות שנעשית מקור לעולמות, ספירת המלכות, גם בה נמצא שם הוי' בכל תוקפו והוא השורש האמיתי להימצאות הנבראים שתחת הגבלת המקום והזמן.

כיוון שהאמת היא שהצמצום אינו אמיתי - אזי כשם שדבר זה משמעותי ביחס למשפיע, כך זה משמעותי ביחס למקבל. דהא בהא תליא, ואם זה לא הסתר אמיתי מדוע שיהיה הברל ביניהם?

כי אם אדרבה, מביא ומגלה את האור במדרגה שלמטה ממנו כו'.

גם מצד הנבראים, המקבל, תוכן ומטרת הצמצום הם בשביל הגילוי, לשם הבאת אור שם הוי' בדרגת הנבראים לצורך התהוותם. וכפי שממשיך ומבאר:

והענין, דהנה משם הוי' עצמו לא הי' אפשר להיות התהוות העולמות, שהרי הוא בבחינת בלי גבול כו' כנ"ל, ועל-ידי שם אלקים נמשך ומתגלה האור דשם הוי' בעולמות להוותם ולהחיותם כו', דהרי ההתהוות הוא משם הוי' כנ"ל. דהגם דכתיב¹² "בראשית ברא אלקים", היינו שנתהוו על-ידי שם אלקים, אבל גוף ועצם ההתהוות הוא משם הוי' דוקא.

וזהו דהוי' הוא לשון מהוה, וכנ"ל דכל פעולה הוא בהתגלות הפועל דוקא, והיינו שם הוי' שהוא בחינת גילוי.

החלק 06/09/2018

כפי שהוזכר לעיל, התהוות הגשמיות, שהיא התחדשות יש מאין ממש, יכולה להיות רק על-ידי גילוי שם הוי' הבלתי מוגבל. ונתבאר, שכנגד הכרח זה ישנו הכרח הפוך: שם הוי' הוא בלתי מוגבל ואינו בערך הנבראים ואין ביכולתו להתגלות בהם ולהוותם.

בכדי 'לתווך' בין שני יסודות מנוגדים אלה ישנו הצמצום שנעשה על-ידי שם אלוקים, שעל-ידי כך אור-אין-סוף יוכל 'להתקרב' לעניין התהוות הנבראים (ומצד

(13) נוסח התפילה.

(14) ראה תניא שער היחוד והאמונה פרק ז.

(12) בראשית א, א.

בעניין בריאתם - ליש הנברא עצמו, לחלק המציאות שבו, לא הייתה שום שייכות לשם הוי'. בעניינו של הנברא עצמו, ביש, אור שם הוי' אינו מתגלה.

מה-שאיין-כן עניין החיות שבנברא, הוא חלק ממציאותו. החיות היא דבר המורגש בתוך הנברא: כל נברא יש לו חיות מורגשת שהיא גם המקור לכל תכונותיו. וחיות זו - שורשה בשם הוי', אלא שהיא באה ומתלבשת בנברא על-ידי הצמצום וההסתר של שם אלוקים, כדלקמן.

(אלא שיש בזה גם כן בחינת ההסתרה, והוא מה שאין הנברא מרגיש שהוא חיות אלקי, כו', אבל באמת אין זה הסתר אמיתי, שהרי באמת הוא חיות אלקי. והאדם יכול להרגיש זאת (כשנותן דעתו על זה כו')).

גם על החיות המלוכשת בנברא ישנו הסתר, אבל הסתר זה שונה מהסתר שבניין ההתהוות: החיות היא בתוך הנברא. הוא מרגיש וחש בה. אלא שמצד טבעו הוא אינו מרגיש שהחיות היא אלוקית ונדמה בעיניו שזו חיות טבעית; מה-שאיין-כן את עניין ההתהוות, הנברא כלל אינו מרגיש, כנ"ל¹⁵.

אם כן עניין החיות המלוכשת בתוך הנבראים, הוא זה שמרגיש כיצד גם לגבי גדרי הנבראים עצמם אין ההסתר אמיתי, וכפי שמסכם את העניין במאמר:

ונמצא שההסתרה דשם אלוקים אינו הסתר אמיתי, כי אם אדרבה, מביא ומגלה את האור במדרגה שלמטה, היינו בנבראים בעלי גבול שאינם בערך האור דשם הוי', יאיר בהם גם כן האור הוי' כו' כנ"ל¹⁶.

והוא מה ששם הוי' נמשך ומאיר בכל עולם ובכל נברא להוותו ולהחיותו.

וזהו החיות מה שכל נברא ונברא מרגיש שהוא חי, שהחיות שבו הוא האור דשם הוי' שנמשך על-ידי שם אלוקים כו'.

בפיסקא זו מוסיף ומדגיש עניין עיקרי נוסף: לא רק שהתהוות הנבראים מאין ליש היא מכוח הבלי-גבול של שם הוי' הנמצא בדרגת הנבראים, אלא גם החיות של הנבראים מגיעה מהאור של שם הוי' וממשיך ומבאר חשיבותו של פרט זה:

וכמו במשפיע ומקבל הנ"ל, הרי אור השכל שמתקבל ומתיישב בהמקבל, הגם שהוא לאחר צמצום והעלם עצמות אור המשפיע ולאחר שנתלבש במשלים כו', מכל מקום הרי אור שכל המשפיע מאיר ומתיישב בתוכו כו'.

כמו כן האור והחיות שבכל נברא שמאיר בפנימיותו להחיותו, הוא האור דשם הוי' שנמשך על-ידי שם אלוקים ומאיר ומתלבש בכל נברא כו'.

כשם שבמשל הרב והתלמיד, לאחר כל הצמצומים והמשלים בסופו של דבר התלמיד מקבל אל תוכו איזושהי הארה משכל הרב, כך גם בנמשל למעלה, ישנה הארה משם הוי' הבלתי מוגבל המאירה בתוך מציאות הנברא. ודבר זה אינו מתבטא בהתהוות הנבראים אלא דווקא בחיות הרוחנית שבתוכם.

והביאור: התהוות הנברא אינה חלק ממציאותו. ההתהוות היא השלב בו עובר הנברא מאין ליש; ואילו מציאות הנברא עצמו מתחילה משלב היותו 'יש', ואין בקיומו כל סממן ל'אין' ואפיסת המציאות שקדמה להתהוותו. לכן, אם כל הביטוי של הימצאות שם הוי' בדרגת הנבראים הייתה רק

(15) ראה ספר המאמרים מלוקט כסלו-שבט עמ' קג (נתבאר בהרחבה בספר להבין ולהשכיל עמ' 433).

(16) יתירה מזו: גם בחיות כפי שהיא מצומצמת על-

והיינו על-ידי עבודתו ביגיעה, ביגיעת נפש וביגיעת בשר, להסיר ההעלמות וההסתרים, הרי הוא בא לבחינת גילוי פנימיות ועצמות אור אין-סוף מה שלמעלה מעלה מבחינת חיצוניות שנעשה מקור לעולמות בו¹⁷.

אוצר החכמה

כשם שבמשל הרב והתלמיד, התלמיד יכול על-ידי יגיעתו להגיע לעומק כוונת הרב, כך גם בנמשל: כיוון שהצמצום אינו אמיתי ואור שם הוי' נמצא בכל מקום, גם בדרגת הצמצום והנבראים המוגבלים, לכן על-ידי יגיעה מיוחדת יכול היהודי לגלות את הפנימיות והשורש האמיתי של החיות שבו ו'להגיע' לדרגת שם הוי' הבלתי מוגבל, וכפי שיתבאר משמעות הדברים לקמן.

■

יש לציין, שעניין זה, מה שהנברא "קאים אדעתיה דרביה" ומגיע אל פנימיות אור-אין-סוף, יהיה בשלמותו רק לעתיד לבוא, בגאולה העתידה, שאז יתגלה בעולם הזה אור-אין-סוף שלמעלה מהצמצום בתכלית השלמות. וכמבואר בתניא (בפרק לו ואילך), שעל-ידי עבודת בני-ישראל כלימוד התורה וקיום המצוות פועלים שלעתיד-לבוא יתגלה אור-אין-סוף בעולם הזה.

וב'המשך' המפורסם של כ"ק אדמו"ר

(17) יש להעיר, שעניין זה מתאפשר בעיקר על-ידי החיות של שם הוי' המלוכשת בתוך הנברא. דווקא מצד עניין החיות הנמצאת בתוכו ומורגשת בו, יכול היהודי לגלות בתוך מציאותו, על-ידי כך שיתן דעתו מהי ה'זהות' האמיתית של החיות, את האור של שם הוי', ועל-ידי כך להתעלות מדרגה לדרגה, מה'משל' אל ה'נמשל', עד שיגיע אל פנימיות האין-סוף. מה שאין-כן הקירוב של שם הוי' לנבראים שנעשה מצד עניין ההתהוות, לא יוכל לגרום לזיכוכ הנברא, ומצידו לא יוכל היהודי להגיע להכרה בפנימיות שם הוי'. וראה גם בספר להבין ולהשכיל עמ' 491-2.

ומוסיף ומבאר במאמר, שלא רק שהצמצום מביא את גילוי שם הוי' כפי שהוא מצומצם אל הנבראים, אלא הנבראים יכולים להגיע גם אל פנימיות שם הוי' כפי שהוא למעלה מהצמצום:

והנה כמו שנתבאר לעיל במשל דמשפיע ומקבל, שהמקבל יוכל לבוא גם כן לעומק פנימיות ועצמות חכמת הרב, והוא מה דאחר ארבעים שנין קאים אדעתיה דרבי' בו', כמו כן יוכן בהנמשל גם כן, דבאמת יכול כל אחד ואחד לבוא לבחינת גילוי אור פנימיות ועצמות אור אין-סוף דשם הוי' שיאיר בגילוי בנפשו.

התקנת שם הוי'

ידי שם אלוקים, בא לידי ביטוי הבלתי-גבול שמצד מהותה הפנימית - שם הוי'. עניין זה מרומז במכתב אדמו"ר מוהרש"ב שתוכנו שייך למאמר זה (נרפס בהוספות לספר המאמרים תרנ"ז עמ' שה) וז"ל: דבאמת הוי' הוא המהווה . . ושם אלוקים . . (רק) מצמצם ומסתיר עליו . . ולכן, ענין הטבע בעצם הוא למעלה מהטעם ודעת, וכמ"ש בספר של בינונים פרק יט וז"ל "וטבע זה הוא שם המושאל לכל דבר שאינו בבחינת טעם ודעת".

ואולי הכוונה היא, שכיוון שחיות הנברא ותכונותיו מקורן האמיתי הוא שם הוי' הבלתי מוגבל, לכן קיימות תופעות בחוקי הטבע שהן למעלה לגמרי מהשכל, וחכמי הטבע אינם מצליחים לעמוד על מהותן. וכפי שמבאר אדמו"ר האמצעי (בספר שערי אורה שער הפורים דף פג, א): "חכמה הנפלאה הנראה בנתוח אברי האדם וסדר מהלכם, שנלאו חכמי הרופאים לעמוד עד סוף החכמה העמוקה ההיא . . (ו)גם רקיעים וגלגלים העליונים . . נלאו כל חכמי התכונה לעמוד על סוד החכמה האלוקית שבמהות הגלגלים וסדר מהלכם . . (וכמו כן) כל חלקי הרמש שבאדמה ומתחת לארץ".

ומשמעות העניין היא, שחוסר הבנת חוקי הטבע על בורין הוא לא רק מחמת קוצר המשיג, אלא מפני שבעצם הטבע שורשו הוא בשם הוי' שלמעלה מהטבע, למעלה מטעם ודעת, ולכן יש בו תופעות שאין להן מקום בשכל. וראה בעניין זה בספר המאמרים מלוקט כסלו-שבט עמ' קיב (נתבאר בהרחבה בספר להבין ולהשכיל עמ' 443).

אמנם במאמר זה מבאר את עניין הוי' ואלוקים כולא חד בעבודתו האישית של כל יהודי בפרט, כל אחד לפי ערכו, וכפי שיתבאר לקמן בהרחבה.

(שזהו מה דקאים אדעתיה דרביה כו') וביכולתו לקבל כו'. וצריך לומר דזהו גם כן מצד תיקון הכלי, דעל-ידי שנתפס בו השכל מתתקן ומזדכך כלי המוחין שלו, וכידוע שבהשפעת הרב לתלמיד הרי בריבוי השפעה נעשים חושי התלמיד כמו חושי הרב כו'.

ובדוגמא כזו יובן, דלאחר שנתהוו העולמות ומאיר בהם אור הקו (האור המצומצם המאפשר את זיכרון העולמות) . . לזאת יכולים אחר כך לקבל גם כללות האור שלמעלה מגילוי הקו כו'. והעיקר הוא - לפי שהמשכה היא על-ידי התורה וכתוב ה' עוז לעמו יתן ואין עוז אלא תורה, שעל-ידי התורה יכולים הצדיקים לקבל בחינת אור-אין-סוף שלמעלה מעלה מהעולמות ולא יתבטלו במציאותם. וכן העולמות יכולים לקבל על-ידי זה, וכמ"ש בספר של בינונים סוף פרק לו".

מוהרש"ב (דיבור המתחיל "יום טוב של ראש השנה" תרס"ו) בתחילתו¹⁸ כתב, שעל-ידי ה"לעברה - זו רמ"ח מצוות עשה, ולשמרה - זו שס"ה לא תעשה" "ממשיכים מאור-אין-סוף שלפני הצמצום", "עד שלעתיד יהיה גילוי אור-אין-סוף במקום החלל כמו שהיה קודם הצמצום"¹⁹.

(18) ראה להלן בספר זה עמ' 245 ואילך.

(19) וראה שם, ש"עם היות שתחילת התהוותם לא הי' אפשר להיות כשהיה מאיר האור שלפני הצמצום (שלכן הוצרך להיות הצמצום), מכל מקום לאחר שנתהוו יכולים לקבל גם האור הזה".

"...ויש לומר המשל בזה, כמו בהשפעת השכל מהרב לתלמיד, הרי אם היה משפיע לו בתחילה עומק פנימיות חכמתו, הרי לא היה אפשר לקבל, וצריך להשפיע לו אור מצומצם שלפי ערכו כו'. ואחר שמקבל האור המצומצם ונתפס ונקלט בשכלו, הנה אחר כך הרי הוא בא על עומק פנימיות שכל הרב

סיכום פרק ד

כשם שבמשל הרב והתלמיד, תוכנו ומטרתו של הצמצום אינם לשם הצמצום והסתור האור אלא לשם הגילוי, כך גם בנמשל. וכיוון שזהו תוכנו של הצמצום - זו גם המציאות בפועל, שהצמצום אינו מסתיר באמת, אלא בכל מקום ובכל דרגה נמצא האין-סוף בכל תוקפו - "לית אתר פנוי מיניה".

דבר זה בא לידי ביטוי בעניין התהוות הנבראים: מקור ההתהוות הוא דווקא משם הוי' הבלתי מוגבל שביכולתו לחדש יש מאין. מאידך, להיותו בלתי מוגבל הוא לא יכול להתגלות ולפעול בנבראים. לשם כך ישנו הצמצום של שם אלוקים שעל-ידו מגיע שם הוי' לדרגת הנבראים.

יתירה מזו: גם ביחס לנבראים הצמצום משמש לשם גילוי - על-ידו אור שם הוי' מתלבש בתוך כל נברא פרטי ומחיה אותו.

אף יותר מכך: על-ידי פעולת הצמצום, יכול הנברא להגיע מתוך האור המצומצם שבו אל פנימיות אור-אין-סוף כפי שהוא למעלה מהצמצום.

פרק ה

עד כאן נתבאר יסוד ההבנה של עניין יחוד הוי' ואלוקים כפי שהוא למעלה באלוקות, בכוחות הגילוי וההעלם. בפרקים הבאים מתבאר כיצד עניין זה מתגלה בנבראים בפועל ממש.

אחר¹. וירדה בסתר המררינה בעולם הזה שנתרחקה מאור ה' שאינה משנת אלקות כמו שהשיגה למעלה.

כי הרי האור האלקי כמו שמאיר בעולמות התחתונים הוא בתכלית הצמצום וההעלם בחינת הארה דהארה חיצונית לבר, ואף גם זאת בא בבחינת הנשמה והיינו השגה מגושמת כו', ואינו בערך כלל להשגת רוחניות האור האלקי שהשיגה בעולם העליון כו'.

והיינו שההפרש בב' דברים, שהאור אלקי מאיר שם גילוי אור עליון יותר, ואינו בא בהנשמה כי אם בבחינת רוחניות כו'.

ולכן האהבה ויראה למטה אינו בערך להאהבה ויראה שהי' לה למעלה כו'.

כללות האור האלקי המאיר בעולמות התחתונים הוא אור מצומצם ונמוך יותר מהאור המאיר בעולמות העליונים. ועל-דרך ההבדל בין שכל הרב עצמו, שהוא נעלה לאין ערוך משכל הרב השייך לדרגת התלמיד; ובנוסף לכך, אור חיצוני ומצומצם זה, בא ומתגלה באמצעות 'לבושים' מגושמים. ובדוגמת ההבדל בשכל השייך לתלמיד עצמו בין השגת הרב שכל זה, ובין השגתו על-ידי התלמיד: בכוח השכל הנעלה של הרב נרגשת הדקות של השכל, ואילו בכלי התפיסה המגושמים של התלמיד לא מורגשת דקות זו אלא השכל נתפס בהגשמה.

(5) ראה לקוטי תורה נשא כ, ג: "אין עמידה אלא שתיקה. ופירוש שתיקה היינו בחינת ביטול".

וביאור העניין צריך לתקדים תחלה ענין הנסיונות, והוא מ"ש² "כי מנסה הוי' אלקיכם אתכם כו'" שמנסים את האדם אם יעמוד בנסיון כו'. וצריך להבין מהו הכוונה העליונה בהנסיונות כו'?

בכדי להבין איך על-ידי עבודת האדם תתגלה פנימיות שם הוי', מקדים ומבאר תחילה את עניין עבודת הניסיונות על-פי חסידות.

ובמקום אחר מבואר³, דכל תכלית ירידת הנשמה בגוף שהיא ירידה גדולה (היא לשם עבודה זו, כדלהלן בסיום העניין).

ומאריך לבאר את גודל הירידה הנעשית בנשמה על-ידי ירידתה למטה בגוף:

דהרי קודם ירידתה בגוף היתה עומדת בעולם העליון בגן עדן התחתון או בגן עדן העליון בידוע מענין "מאין באת" כו', והיתה משנת אלקות ועמדה באהבה ויראה ובבחינת ביטול באלקות וכמ"ש⁴ "חי ה' אשר עמדתי לפניו", דעמידה למעלה (שאינו שייך שם עמידה וישיבה כו') הוא בחינת ביטול כמ"ש במקום

(1) דברים יג, ד.

(2) ראה לקוטי תורה ראה יט, ב.

(3) מבואר בחסידות שהפירוש "מאין באת" (אבות פ"ג מ"א) הוא, שהנשמה באה מבחינת "אין", שהיא דרגה אלוקית שלמעלה לגמרי מעניין של מציאות וישות. ראה לקוטי תורה בחקותי דף נ, ד.

(4) מלכים-א יז, א.

וכמו בהסתלקות חיות השפע במניעת בריאות הגוף או מניעת ממון כדי להסתיר על אור וחיות ה' וקדושתו ולהיות מונע מבית ומבחוץ למי שבא להתקרב לה' בעבודתו בתפלה ותורה בו, ושיעמוד בנסיון נגד כל מונע ומעכב, כשביל זה הי' תכלית הירידה של הנשמה, שעל-ידי זה בא לגילוי אור עליון יותר בו'.

תכלית כל הניסיונות והקשיים המפריעים ליהודי בעבודתו הרוחנית היא - שהאדם יתמודד ויעמוד בניסיון. על-ידי זה הוא מתרומם לדרגה געלית יותר, ומאיר בו אור אלוקי געלה יותר.

ולכאורה צריך להבין, איך על-ידי זה דוקא בא לגילוי אור עליון יותר בו'?

העמידה בניסיון לכאורה מסירה את ההסתור המונע את גילוי האמת בנפש האדם. אבל מדוע עמידה זו גורמת לגילוי געלה יותר מגילוי האור שמעבר להסתור?

אך הענין הוא, דהנה ענין הנסיונות הם העלמות והסתרים שמעלימים ומסתירים על האמת, שאם הי' יודע את האמת כמו שהוא לא הי' בזה נסיון כלל, כי אם כל ענין הנסיון הוא מפני שמעלים ומסתיר על האמת ועל-ידי זה שעומד בנסיון הרי הוא בא לאמיתות הדבר בו'.

וכמו בנסיון דאברהם באור כשדים שהשליכו אותו בכבשן האש, והוא לא ידע שלא ישרף, שאם הי' יודע שלא ישרף לא הי' בזה נסיון כלל, כי אם הוא לא ידע מזה רק חשב שודאי ישרף כמו על-פי הטבע שאש שורף בו'.

ענין הנסיון הוא, שההסתור על האלוקות נדמה בעיני האדם כמציאות אמיתית, וככל זאת הוא נשאר דבוק בקב"ה ומקיים ציוויו

וכך גם בנוגע להבדל בין השגת הנשמה למעלה דבין השגתה למטה: השגת האלוקות על-ידי הנשמה למעלה היא השגה בבחינות געלות יותר ובדקות יותר; ואילו השגת האלוקות על-ידי הנשמה למטה היא השגה בבחינות אלוקות תחתונות יותר ובחינות אלו עצמן נתפסות על-ידיה באופן מגושם יותר.

104/09/2018

וכיוון שאהבת ה' ויראתו הן תולדותיה של השגת המוחין, לכן הירידה באופן השגת האלוקות משפיעה גם על האהבה ויראה של הנשמה.

ועוד זאת שירדה להיות בבחינת הסתר פנים, והם ההעלמות וההסתרים שמעלימים ומסתירים על אור ה' וקדושתו בו'. וצריך לייגע הרבה עד שיבא להאור האלקי בו'.

הרי כל זה הוא ירידה גדולה מאוד.

מלבד הצמצום וההגשמה שבהשגת אלוקות והתעוררות האהבה והיראה לה' שמצד עצם ירדת האור האלקי לעולם הגשמי, הנה דבר זה עצמו נותן מקום לכך שבעולם הזה יתווספו העלמות והסתרים נוספים על האלוקות, המנסים למנוע מהיהודי גם השגה מצומצמת זו.

ונמצא, שמצבה של הנשמה כפי שהיא למטה הוא לאין ערוך נמוך ממצבה בהיותה למעלה בעולמות העליונים.

הנה תכלית כוונת ירידתה, הוא כשביל הנסיונות שבאים לאדם, שהן מבחינת הסתר פנים.

הניסיונות המעלימים, הנובעים מ"הסתור פנים" של האור האלקי, והם המפריעים לנשמה בהיותה למטה וגורמים לירידה העצומה ממצבה הקודם - הם הם תכלית הירידה והם הם המביאים לעלייתה.

אבל מצד שם הוי' שהוא בחינת בלתי גבול, אין שם בחינת הגבלה והתחלקות דמים ואש כלל, ויכול להיות שהמים לא יכבה והאש לא ישרוף. וכמו מי שאמר לשמן וידלק יאמר לחומץ וידלק בו'. וכמו מים ואש שאינם מכבין זה את זה, וכמאמר רז"ל⁸ על פסוקי "המשל ופחד עמו עושה שלום במרומיו", דמיכאל שר של מים וגבריאל שר של אש ואינם מכבים זה את זה בו'. ולפעמים האש שורף את המים וכמו באל"י בו'¹⁰.

וכל זה הוא למעלה מן הטבע, והיינו מבחינת אור אין-סוף הבלתי בעל גבול שאין שם הגבלת הטבע כלל להיותו בחינת בלתי בעל גבול בו'.

מצד שם הוי' שלמעלה מהצמצום אין תפיסת מקום לנבראים ולתכונותיהם. נרגש בהם שכל מציאותם אינה אלא ביטוי כוחו הבלתי מוגבל של הקב"ה שביכולתו להיות גם עולם מוגבל. לכן, מצד שם הוי', ההגבלה שבכל נברא פרטי, שמצידה הוא סותר למציאות זולתו, כמו טבע המים הסותר לטבע האש ומכבה אותה, אינה קיימת. מצד שם הוי', האש אינה מציאות נפרדת עם גדרים משלה ששורפת ונוגדת למים, אלא כל עניין האש ותכונותיה אינו אלא ביטוי כוחו הבלתי מוגבל של שם הוי'.

(8) במדבר רבה פ"ב, ח.

(9) איוב כה, ב.

(10) ראה מלכים-א יח, לח.

(11) על-דרך המבואר במאמר הנ"ל שם, שכאשר נרגש במקום הגשמי שורשו האמיתי - כוח הבלתי גבול שבאלוקות, אזי הגבלת המקום אינה הגבלה אמיתית ואין התחלקות אמיתית בין ששת הקצוות, כמבואר שם. מעין ודוגמת "מקום הארון אינו מן המידה" - המקום אמנם קיים, אבל נרגש בו שכל עניינו הוא ביטוי שורשו שלמעלה מהגבלת המקום

ואינו מתחשב בניסיון הנדמה בעיניו כמכשול אמיתי לקיום הציור.

^{אוצר החכמה}

אמנם ידוע דהטבע בגימטריא אלקים, והיינו שכל ההטבעות שבעולם, זהו רק מהלבושים וההסתרים דשם אלקים, שעל-ידי זה נעשה ריבוי ההתחלקות והגבלה שהאש ישרוף והמים יכבה, שזה טבעו חם וזה טבעו קר בו'.^{אוצר החכמה}

זה שהטבע הוא במציאותו - האש שורפת והמים מכבים את האש, זהו מצד שם אלקים המצמצם ונותן מקום למציאות הנבראים והטבע. מצד הצמצום, לכל נברא ופרטי תכונותיו יש תפיסת מקום וערך, ולכן טבע המים סותר לטבע האש.

ועל-דרך המבואר בתניא שער היחוד והאמונה פרק ז, שדווקא ספירת המלכות ושם אדניי (שבאופן כללי הם עניין אחד עם שם אלקים), הם המהווים את העולם "להיות עולם כמות שהוא עכשיו יש גמור... (עם) בחינת מקום, הוא מזרח ומערב, צפון, דרום, מעלה ומטה, (ו) בחינת זמן - עבר, הווה ועתיד", מה-שאיין-כן ביחס לשם הוי' והספירות שלמעלה מהמלכות, כותב אדמו"ר הזקן ש"כל בחינות אלו (המקום והזמן) - אין להן שייכות במידות הקדושות העליונות".

כלומר, השורש לכך שלכל נברא יש את ה'מקום' והתחום שלו באופן שהדבר סותר את מציאותו של נברא אחר, הוא הצמצום וההסתר על שם הוי'. הסתר זה הוא המאפשר התחלקות אמיתית בין הנבראים השונים ובין התכונות השונות, עד שהמים מנגדים לאש ומכבים אותה.

(6) פדרס שי"ב פ"ב. ר"ח שער התשובה פ"ו. של"ה פט, א. קפט, א. ועוד.

(7) וראה לעיל במאמר ד"ה "האמנם" פרק ה הערה 17.

שהאש שורפת והמים מכבים אותה וכיו"ב כל התכונות הטבעיות הנמשכות מהצמצום של שם אלוקים.

והנה אברהם לא חשב שיתנהג עמו בהנהגה שלמעלה מהטבע, כי אם בהנהגה שעל-פי הטבע שהאש שורפת כו'. ומכל מקום, עמד בנסיון שלא להיות נפרד מאלקות, אם שהי' לו מניעות ועיכובים כנמרוד וסייעתו שרצו לשורפו כו'.

אברהם אבינו חשב שהנהגה עמו תהיה כפי הסדר הרגיל של המשכת החיות לבריאה על-ידי הצמצום של שם אלוקים, שמצד זה יש מקום להנהגת הטבע ומי שמושלך לאש - נשרף. ועל-פי זה, בחירתו שלא לעבוד עבודה זרה הייתה על דעת זה שנמרוד וסייעתו יכניסוהו לכבשן האש והאש תפעל את פעולתה הטבעית לשורף את כל הנמצא במקומה.

והן הן העלמות והסתרים שמצד הנהגת העולם כו' כנ"ל.

כפי שהוזכר לעיל בקצרה, מצד ירידת האור לעולם הזה המגושם, ייתכנו הסתרים נוספים על האור האלוקי, עד שתיתכן מציאות של ניסיון שבחיצוניות מנגד ומפריע לצד הקדושה. כלומר, לכוש הטבע, הנובע מהצמצום של שם אלוקים, נותן מקום לכך שיתווספו הסתרים נוספים, והנהגת העולם על-פי הטבע תסתיר ותתנגד לענייני קדושה. וכפי שהיה בזמנו של אברהם אבינו, שהבחירה לקיים רצון ה' ולא לעבוד עבודה זרה גרמה למצב של כניסה לכבשן האש, ועל-פי טבע הבריאה מצב זה מביא לשריפה.

מכל מקום לא ניזו זיו כל-שהוא ח"ו, ועמד נגד כל מונע ומעכב ונגד כל ההעלמות וההסתרים והלך להשרף בכבשן האש ולא להיות נפרד ח"ו מאלקות כלל וכלל כו'.

זהו תוכן דברי חז"ל שהאש והמים "אין מכבין זה את זה": האש והמים כפי שהם בעולם הזה, לאחר ההסתרה של שם אלוקים, הם מנותקים כביכול משורשם וכל אחד מהם מרגיש את מציאותו העצמית וממילא סותר הוא למציאות האחרת; מה-שאינ-כן המים והאש בשורשם, מיכאל וגבריאל, אינם מכבין זה את זה כיוון שנרגש בהם שמציאותם אינה אלא ביטוי של הכוח האלוקי וממילא אינם סותרים זה לזה.

ובדוגמת שר המלך הממונה על הדין ומשפט והשר הממונה על ענייני החסד, שכאשר הם בטלים למלך - הם לא יתנגדו זה לזה. כאשר יש התנגדות ביניהם והאחד שולל את מציאותו של השני, זה מראה שהוא עסוק בתכונתו העצמית ולא מורגש בו שכל עניינו כשר המשפטים הוא מילוי שליחות המלך. אם זה היה כל עניינו, בלי שום נטייה אישית לדין ולמשפט, מציאותו לא הייתה סותרת לשר החסד הפועל גם הוא בשליחות המלך.

אמנם הנהגת העולם הוא על-פי ההגבלה דשם אלוקים. הגם דהוי' הוא המהווה, רכל התהוות הוא על-ידי התגלות כח הפועל כו' וכמ"ש הוי' מלך כו' כנ"ל באורך, מכל מקום הוא על-ידי אור הוי' כמו שמאיר על-ידי שם אלוקים בבחינת העלם והסתרה לבוא בבחינת גבול. והוא ענין גבול הטבע שהמים מכבה והאש שורפת כו'.

אמנם השורש האמיתי להתהוות וחיות הנבראים הוא משם הוי', אבל דבר זה עצמו נעשה על-ידי הצמצום של אלוקים כפי שנתבאר לעיל באריכות. אם כן הסדר הרגיל בהנהגת העולם הוא על-פי גדר הטבע,

ולכן "אינו מן המדרה".

גילוי שם הוי' (היא כפי) שבא על-ידי שם אלקים, שהוא בחינת הארה חיצונית לבר משם הוי' בו' כנ"ל;

ובכדי שיבוא לגילוי אמיתית שם הוי' הבלתי בעל גבול כמו שהוא למעלה משם אלקים, זהו על-ידי הנסיונות דוקא. שעל-ידי שעומד בנסיון נגד ההגבלות שמצד ההעלמות והסתרים דשם אלקים, הרי הוא בא לגילוי אור אין-סוף הבלתי בעל גבול שלמעלה מגבול הטבע בו'.

הסדר הרגיל בעולם הוא, שהנהגתו היא משם הוי' כפי שהוא מצומצם ומוגבל על-ידי שם אלוים הנותן מקום להנהגת הטבע; ורק על-ידי תוקף דביקותו של האדם ברצון ה', בשם הוי' שלמעלה מהצמצום וההסתרה, עד שאינו מתחשב כלל בלבושי הטבע המעלימים הנמשכים משם אלוים, מקור כל ההסתרים - ניתן להוריד ולבטל את הניסיון וההסתרה. לכן דווקא על-ידי עבודה זו מתגלה אמיתת שם הוי' הבלתי מוגבל כפי שהוא למעלה מהתלבשות בשם אלוים.

כלומר, התרוממות האדם למטה ודביקותו בשם הוי' שלמעלה מהצמצום בלי להתחשב כלל בהסתרים, גורמת שגם מלמעלה תהיה ההנהגה כך ויתגלה שם הוי' כפי שהוא למעלה מהצמצום.

וכבר נתבאר לעיל, דאם הי' גילוי שם הוי' הבלתי בעל גבול כמו שהוא שלא על-ידי שם אלקים כלל, לא היו העולמות יכולים לקבל כלל. והיינו שלא הי' מתהווה מציאות היש והגבול בו', כי אם צריך להיות תחלה התלבשות שם הוי' בשם אלקים, והיינו בחינת הארה חיצונית משם הוי' כנ"ל, ואז דוקא יכולים לבוא לגילוי בחינת פנימיות ועצמיות שם הוי' הבלתי בעל גבול בו' על-ידי הנסיון בו' כנ"ל.

למרות שמצד גדר הטבע היה נראה שלא ניתן לקיים את ציווי הקב"ה ולהישאר בחיים, אברהם דבק בדביקות מוחלטת ברצון ה' ולא ניזוז כלל מדביקות זו למרות הקושי הטבעי העצום שהיה לו.

ונעשה לו גם וניצל. והיינו שעל-ידי זה שעמד בנסיון הסיר את לבושי הטבע, והם ההלבשות וההסתרים שמצד שם אלקים, והאיר לו בחינת גילוי אור אין-סוף הבלתי בעל גבול, ומצד אור אין-סוף הבלתי בעל גבול ^{אורח חיים} האש שורף כלל מאחר שהוא למעלה מהגבלה. וכנ"ל, דמה שהאש שורף זהו על-פי הגבלה דלבושי הטבע, אבל מצד אור אין-סוף הבלתי בעל גבול אין האש שורף כלל בו', מפני שאין בו גדר הגבלה כלל בו'.

על-פי חסידות, הנס שנעשה לאברהם הוא לא קיבול שכר על עמידתו בניסיון, אלא תוצאה ישירה של העמידה בניסיון. על-ידי דביקותו העצומה בקב"ה באופן שאינו ניזוז כלל מהצפוי על-פי גדר הטבע, הוא התעלה בנפשו מעל לגדר הטבע, ודבר זה עצמו גרם למעלה את הסרת ההסתרה הנובע מלבושי הטבע. על-ידי כך התגלתה מציאות האש כפי שהיא מצד שם הוי', שמצידו לאש מצד עצמה אין כל תפיסת מקום, וכל עניינה הוא רק ביטוי הכוח הבלתי מוגבל המהווה אותה.

כלומר: עניין הנס הוא לא רק המציאות בפועל של הצלת האדם, אלא שמתגלה בעולם אור אלוים שלמעלה מהטבע, שם הוי', שלגביו גדר העולם והגבלותיו אינם קיימים. וכפי שקרה אצל אברהם אבינו שהאש לא שרפה.

וזה שבא לגילוי בחינת אור אין-סוף הבלתי בעל גבול, זהו דוקא על-ידי שעמד בנסיון. דלולא זאת, הרי ההנהגה בעולם על-ידי

את עניין הניסיונות שישנם בחייו של היהודי ואיך על-ידי העמידה בהם מתעלה היהודי לדרגה נעלית יותר:

ועל זה הי' ירדת הנשמה למטה שירדה בגוף גשמי ובעולם גשמי, אשר מוגבל מאד בהנהגת הטבע, ונראה ונדמה לו על-פי חיצוניות הנהגת העולם שצריך להתנהג כך וכך דוקא.

הלשון במאמר היא, שכל ההעלמות וההסתרים הם רק "מחיצוניות הנהגת העולם". והיינו שזה שהעולם נראה כדבר הנפרד מאלוקות ועל-פי טבע ישנם הפרעות לקיום רצון העליון - הוא רק בעיני האדם; אך האמת היא שעצם מציאותו של העולם אינה סותרת לאלוקות, לתורה ולמצוותיה, וכפי שמבאר לקמן.

ובמו בעסק משא ומתן שנדמה בנפשו שצריך להשכים ולהעריב בו ולהיות כל היום בהעסק, ואם יקח שעה לעצמו להתפלל וללמוד תורה יפסיד בזה. וכמו כן נדמה לו שצריך לעשות תחבולות שונות בעניני העסק ואי-אפשר לו להתנהג על-פי האמת, שאם ילך על-פי האמת לא ירויח, או (אפילו) יפסיד בו, מפני שכללות הנהגת העולם מנגד לזה בו.

לעיתים נדמה, שבכדי להצליח בפרנסה על-פי גדרי הטבע - לא ייתכן להפנות את הזמן הנדרש לתפילה ולימוד תורה כפי הראוי. וכשם שהדברים אמורים בנוגע ל"עשה טוב", כך גם ה"סור מרע", שישנם מצבים בהם נדמה לאדם שמבלי לנטות קצת מאמירת אמת בעסקי משא ומתן לא ניתן להצליח בשום אופן.

אך מחשבות אלו אינן אלא דמיון בלבד, אולם המציאות בפועל היא שונה, כפי שממשיך ומבאר:

הסיבה לכך שרק מתוך הצמצום וההסתר של הניסיון מגיע האדם לשם הוי' כפי שהוא למעלה מהגבלות הטבע, היא מפני שגילוי אור הבלתי-גבול בנבראים יכול להיות רק לאחר שמלכתחילה ישנה ההגבלה של שם אלוקים, ודווקא מתוך הארה מצומצמת זו יכול הנברא להגיע אל פנימיות שם הוי'.

ועל-דרך מה שנתבאר לעיל במשל הרב והתלמיד, שללא צמצום השכל בתחילה - לא יוכל התלמיד לקבל מאומה. רק לאחר שישנו הצמצום והתלמיד מקבל את חיצוניות השכל, אחר כך יכול הוא להגיע מתוך החיצוניות אל הפנימיות.

■

עד כאן ביאר במאמר איך אצל אברהם אבינו שעבודתו הייתה במסירות-נפש שלמעלה מכל ההגבלות, עבודתו פעלה גילוי שם הוי' במציאות העולם הגשמי עד שהאש לא שרפה.

כעת ממשיך במאמר ומבאר את העניין כפי שהוא בעבודתו הפרטית של כל אחד, שעל-ידי העמידה בניסיונות ובקשיים מתגלה שם הוי' בנפשו, כל אחד לפי ערכו.

ובמו שהוא בנסיון ראברהם אבינו ע"ה, שעל-ידי שעמד בנסיון בא לגילוי אור אין-סוף הבלתי בעל גבול בו' כנ"ל, כמו כן הוא לפי ערך בכל נסיון ונסיון שהאדם עומד נגד לבושי הטבע בהנהגת העולם שחן העלמות והסתרים שמונעים ומעכבים מתורה ועבודה, והוא עומד נגד כל מונע ומעכב שלא להיות נפרד מאלקות ח"ו ויעסוק בתורה ועבודה כל אחד ואחד לפי ערכו, הרי הוא בא על-ידי זה לגילוי אור עליון שלמעלה מן הטבע בו'.

כשם שהדברים אמורים באברהם אבינו, כך גם אצל כל יהודי בפרט. וכפי שמפרט

ועל-ידי זה שעומד בנסיון בכל אלו הדברים, הרי הוא בא לגילוי אור עליון שלמעלה מהטבע.

כפי שנתבאר לעיל בנוגע לאברהם אבינו, שהעמידה בניסיון היא פעולה שהאדם מרומם עצמו ונדבק בשם הוי', ברצון העליון, ומבטל ודוחה את ההסתרים המעלימים הנובעים מהטבע. ודבר זה גורם, שגם מלמעלה ינהגו עמו כך, ויתגלה בנפשו שם הוי' כפי שהוא למעלה מהטבע.

מהו עניין גילוי האור עליון שלמעלה מהטבע בנפש האדם? על כך ממשיך ומבאר:

ועל-פי פשוט הוא זה עצמו שרואה בעיניו שגם שמתנהג על-פי התורה והמצוה ועוסק בתורה ועבודה, שאין זה על-פי חיצוניות הנהגת העולם, ומכל מקום אינו מפסיד בזה מאומה ח"ו.

עצם הידיעה וההכרה שהנהגה על-פי רצון ה' אינה סותרת להצלחת ענייניו בעולם (כיוון שהעולם והנהגת הטבע אינם נפרדים משם הוי') - זה עצמו כבר מהווה גילוי אלוקי בנפש האדם. הוא מבחין שהצמצום הנמשך משם אלוקים והטבע המשתלשל ממנו, אינו מסתיר באמת אלא כל עניינו הוא רק לגלות את הנמשל - את האור של שם הוי' בעולם המוגבל.

ובנוסף לכך:

ולא זו בלבד, אלא שבאמת מאיר לו ומרגיש בנפשו גילוי אור עליון יותר, וכל השפעתו וקבלת חיותו הוא מגילוי אור אלוקי שלמעלה מהאור המצומצם בהנהגת העולם כו'. ולפי ערך עבודתו ויגיעתו הרי הוא עולה למעלה מעלה בעילוי אחר עילוי כו'.

אבל באמת לאמיתו אינו כן, דעצם הנהגת העולם מצד עצמו אינו מנגד לעסק תורה ועבודה ולילך בדרכי האמת כו'.

העולם מצד עצם מציאותו אינו מהווה סתירה לאלוקות. בשביל להצליח בענייני העולם אין צורך להטות מדרך התורה ומדרך האמת ח"ו. אמנם העולם הוא מוגבל, אבל אין סתירה אמיתית בין הגבול של העולם והבלי-גבול של הקב"ה, כיוון שכל עניינו של הגבול אינו אלא ביטוי כוח הבלי-גבול, כפי שנתבאר לעיל באריכות, ש"הוי' ואלוקים כולא חד".

משמעות הדברים בפועל היא, שכל לבושי הטבע לא רק שאינם סותרים ללימוד התורה וקיום המצוות אלא אדרבה - כל ייעודם הוא לקיים באמצעותם את המצוות ולאפשר ליהודי ללמוד תורה. זוהי כל תכלית בריאתם.

וכנ"ל רכל ההלבשות וההעלמות אינם מעלימים ומסתירים באמת. כי אם תכלית הכוונה הוא, שיעמוד נגד כל מונע ומעכב ויתפלל כדבעי ויעסוק בתורה בכל יום כפי הקביעות שיעשה לעצמו, ומדבר שקר ירחק, ובן יוחר מתחבולות, כי אם ילך בתום ובאמת, ולא יהי' שום נדנוד איסור בעסקו במשא ומתן כו'.

הסיבה שישנם הסתרים הנראים כסותרים לקיום התורה והמצוות אינה מפני שהנהגת העולם באמת סותרת לאלוקות ח"ו, אלא זהו בדוגמת הסתר הניסיון שתכלית כוונתו היא בכדי שהאדם יתגבר עליו ויבטל את מציאותו¹². על-ידי כך הוא מתעלה לדרגה אלוקית נעלית יותר, כפי שממשיך ומבאר:

(12) ראה בעניין זה בהרחבה להלן מאמר ר"ה "למען דעת" פרק א (להלן עמ' 347).

ומסכם את כללות הנושא
המתבאר בפרק זה:

106709/20180104

היוצא לנו מכל הנ"ל הוא, שזה כל עבודת האדם לייחד הוי' ואלקים. והוא, שידע נאמנה דשם אלקים אינו מסתיר באמת על שם הוי', דשם אלקים הוא עצמות אור אין-סוף כמו שם הוי', ועצם אינו מסתיר על עצם.

וכל ההתהוות הוא משם הוי', רהוי' הוא מהווה כל הנבראים, וכל הלבושים וההעלמות דשם אלקים אינם מעלימים ומסתירים באמת, כי אם אדרבה מביאים את האור למקום נמוך יותר, והיינו שגם בנבראים בעלי גבול יומשך בהם אור הוי' להוותם ולהחיותם. ובכל מקום שהוא, נמשך לו שפע אור וחיות משם הוי'.

ולזאת צריך להיות דבוק ומיוחד בהאור וחיות האלקי הנשפע לו, לא אל הלבושים וההעלמות מצד עצמן, כי אם אל האור האלקי הנשפע על-ידן, וכמו שיתבאר מזה עוד לקמן.

ובאשר הענין (היינו הדביקות והיתוד כו') בא לו על-ידי נסיון, הרי הוא בא על-ידי זה עוד לגילוי אור עליון יותר¹⁴, היינו גילוי אור אין-סוף שלמעלה מהטבע כו'.

מלבד זאת שעל-ידי העמידה בניסיון מתגלה לאדם האור המצומצם הטמון בתוך לבושי הטבע, הרי שעל-ידי הניסיון הוא מתעלה עוד יותר ומגיע לידי הכרה פנימית במוחו וליבו באור שם הוי' הבלתי מוגבל כפי שהוא למעלה מהצמצום של שם אלקים.

כלומר, עצם זה שיהודי מגיע בעבודת ה' הרוחנית ^{אוצר החכמה} וזלו לידי הכרה פנימית באור שם הוי' כפי שהוא למעלה מכל מגבלות הטבע ומכוח זה הוא מצליח לגבור בפועל ממש על הניסיונות המשתלשלים ממגבלות אלה - הוא הוא גילוי שם הוי' הבלתי מוגבל בעולם המצומצם והמוגבל¹³.

זהו תוכן העניין שנתבאר לעיל, שעל-ידי הצמצום גם המקבל מגיע לדרגת הרכ ("קאים איניש אדעתיה דרביה"). לא רק שבנבראים מתגלה אור אלקי, אלא שמאיר בהם האור האלקי שלמעלה מגדרי מציאותם.

וזוהו ענין הנסיונות, מה שכתוב "כי מנסה ה' אלקיכם אתכם כו'", תכלית הכוונה בכדי לבוא לבחינת גילוי אור אין-סוף שלמעלה מהטבע. וכמו בנסיון דאברהם, וכן הוא בכל נסיון ונסיון כו' כנ"ל.

מבואר בספרים¹⁴, שניסיון הוא מלשון נס והגבהה - "ארים ניסי"¹⁵. תכלית הניסיון היא שיהודי מתעלה על-ידו בעילוי אחר עילוי, עד לאור הבלתי-גבול שלמעלה מהעולם.

16) ממשמעות העניין נראה, שדווקא על-ידי ההסתור הגדול של הניסיון - האדם מגיע לעילוי נעלה עוד יותר. ואולי יש לקשר זאת למשל המובא במאמרי חסידות מאמת המים הנעצרת על-ידי חסימה הנוצרת בה, ודווקא חסימה זו גורמת להתגברות המים והתפרצותם ביתר שאת. ראה להלן ד"ה "שובה ישראל" ריש פרק ה.

13) ראה על-דרך זה להלן מאמר ד"ה "למען דעת" פרק ב (להלן עמ' 356).

14) ראה ספר המאמרים תרפ"ט עמ' 203 ואילך. ובכמה מקומות.

15) ישעיה מט, כב.

פרק ז

כיוון שחושב שהנהגת העולם אינה קשורה כלל לקב"ה כפי שהוא למעלה מכל הגבלות הטבע ח"ו, ובדוגמת "עזב ה' את הארץ", הוא משקיע את כל כוחו בחיצוניות העולם, בענייני הטבע בלבד, ואפילו אם הדבר מונע ומעכב אותו מדביקות בקב"ה ומילוי רצונו.

והוא ההיפך לגמרי מיוחד הוי' ואלקים, שאין שום דבר מסתיר כלל, כי אם אדרבה כל ההסתרים הם בשביל הנילוי היינו להביא את האור למטה מטה במדרגות תחתונות. וזה כל ענין ההעלמות וההסתרים, בכדי להביא ולגלות את האור. ובג"ל באורך במשל דהשפעת הרב לתלמיד, שכל הצמצומים וההלבשות במשלים זרים וענינים שונים, הכל הוא בכדי לבוא גילוי אור השכל הרב אל התלמיד כו' (עד שעל-ידי זה יבוא גם כן לעומק חכמת הרב כו'), וכן הוא למעלה בענין הוי' ואלקים כו' בג"ל.

וממילא הרי האור האלקי שנשפע על-ידי הלבושים וההעלמות הוא העיקר, ואליו יהי' רבוק ומיוחד בו בקיום התורה והמצוות כו'. ואין שום דבר המונע ומעכב אותו מאלקות (ואם ההעלמות עומדים לו לנגד למנוע מתורה ומצוות כו' יעמוד בנסיון כנגדם שלא יהי' לו שום מנגד ומונע כלל, ועל-ידי זה יבוא עוד לגילוי אור עליון יותר כו' בג"ל).

אמנם ענין ההפלגה בשמפריד ח"ו כו', זהו היפוך לגמרי.

ומעתה צריך להבין שייכות ענין וידעת כו' כי הוי' הוא האלקים ליציאת מצרים וכניסת הארץ, שעל-ידי יציאת מצרים וכניסת הארץ יבוא לידיעה זו דהוי' ואלהיית בולא חד.

כעת עובר לתרץ את השאלה בה פתח המאמר - מה הקשר בין יציאת מצרים והכניסה לארץ לפסוק "וידעת היום והשבות אל לבבך כי הוי' הוא האלוקים אין עוד".

אך הענין הוא, דהנה איתא בפרי עץ חיים, דישאל שהיו בשעבוד מצרים היו גלגולי הנשמות של דור ההפלגה, והשעבוד בחומר ולבנים הי' לתקן חטא "ותהי להם הלבנה לאבן כו"י².

וצריך להבין תחלה חטא דור הפלגה.

בכדי להבין את השייכות בין שעבוד בחומר ולבנים לתיקון חטא דור הפלגה, עלינו להבין תחילה מהו עניינו של חטא זה.

דהנה הפלגה הוא לשון פלוגתא ומחלוקת, והיינו שהפלינו והפרידו בין שם הוי' לשם אלקים. וענין הפירוד הוא, כשחושב שהשם אלקים מסתיר ח"ו באמת על השם הוי', וממילא יחשוב שכל הנעשה בעולם הוא משם אלקים עצמו כו' (והוא ענין "עזב הוי' את הארץ כו'", כמו שיתבאר). ולכן הוא מחשב את ההעלמות וההסתרים לעיקר וממילא הרי הוא נותן את עצמו לחיצוניות הנהגת העולם ומונע ומעכב אותו מאלקות כו'.

(1) שער חג המצות פ"א.

(2) בראשית יא. ג.

מציאותו עכשיו. וכמבואר בעץ חיים, שלפני הצמצום "לא היה מקום לעמידת העולם" - אין שום אפשרות להתהוות עולם מוגבל מאור עליון זה.

כי אם על-ידי שם אלקים דוקא, וכמ"ש "בראשית ברא אלקים". היינו שם הוי' על-ידי שם אלקים. שהוא מדת הצמצום וההסתר שמצמצם את האור דשם הוי' ומלביש את האור בכמה לבושים עד שיהי' התהוות מציאת היש בו'.

זה שנבראו העולמות באופן מוגבל, זה דווקא על-ידי כך ששם הוי' הצטמצם על-ידי שם אלוקים ובא במדידה והגבלה, ועל-ידי כך נתהוו העולמות המוגבלים.

וזהו שאמרו רז"ל⁶ "אין לך עשב מלמטה שאין לו מזל מלמעלה המכה בו ואומר לו גדל", דכל עשב ועשב⁷ כמו כן כל נברא (ונברא בפרט בו') יש לו מזל מיוחד שהוא מקורו המשפיע לו חיותו בו'. (ו)שרש המזלות הוא ממלאכים עליונים, "וגבוה מעל גבוה שומר בו"⁸.

ושרש כל המלאכים הוא משם אלקים, ולכן נקראים גם כן בשם "אלקים" או "בני אלקים בו"⁹. והם ממוצעים שעל-ידם נמשך האור והחיות לכל הדברים הגשמיים שבעולם בו'.

על-פי הנ"ל, שההתהוות מגיעה משם הוי' על-ידי התלבשותו בלבושים המעלימים הנובעים משם אלוקים, מובנים דברי חז"ל שלכל עשב, ועל-דרך זה כל נברא, יש לו מזל

וזהו שכתוב גבי דור הפלגה¹⁰ "ונעשה לנו שם", ואיתא במדרש רבה פרשה ל"ח: "תני ר' ישמעאל אין שם אלא עבודה זרה", דחטא דור הפלגה הי' חטא עבודה זרה.

ולכאורה, מה השייכות בין חטא דור הפלגה לעבודה זרה?

וביאור הענין הוא, דהנה נתבאר לעיל דמעצם שם הוי' כמו שהוא לא הי' אפשר להיות מציאות היש ממש, כי אם הי' מאיד גילוי אור שם הוי' לא היו העולמות יכולים לקבל, והיינו שלא הי' מציא(ו)ת יש מוגבל בו'.

(ובנ"ל במשל דהשפעת השכל, שאם הי' הרב מגלה עצם שכלו כמו שהוא, לא הי' המקבל יכול לקבל, שהיו מתבלבלים חושי המקבל לגמרי) דהיינו ביטול הכלים שלו בו' (כידוע), כמו כן הוא בדוגמא למעלה, כשהי' מאיד אור עצם שם הוי' לא היו העולמות בבחינת מציאות יש בו'. וכמו שכתוב בעץ חיים¹¹, דמתחלה כשהי' אור עליון פשוט ממלא את המציאות לא הי' מקום לעמידת העולמות, וידוע פירוש ולא הי' מקום, רצונו לומר, שלא הי' אפשר להיות מציאות העולמות מהגילוי אור עליון פשוט כמו שהוא בו').

במשל, אילו יתן הרב לתלמיד את השכל ללא צמצום, הוא יתבלבל ולא יוכל לקבל מאומה מהשכל; ואילו בנמשל למעלה, שעצם מציאות הנברא מתהווה מהגילוי של שם הוי', אם כן אילו היה מתגלה האור של שם הוי' בלי צמצום, אזי לא היה יכול להתהוות עולם מוגבל ובבחינת מציאות 'יש' כפי אופן

(6) בראשית רבה פ"י, ו.

(7) קהלת ה, ז.

(8) ראה תהלים קלו, ב.

(9) איוב א, ו.

(3) שם ד.

(4) ראה לעיל פרק ב.

(5) שער א ענף ב.

ואם כן, הרי מובן דהממוצע מצד עצמו אינו כלום, מאחר שאין ההשפעה וההתהוות מאתו, כי אם שעל-ידי הממוצע עובר השפעת האור האלקי המהווה כל הנבראים, אם כן אין לחשוב את הממוצע כלל.

וכמו שכתוב¹⁰ "היתפאר הגרון על החוצב", דהגם שחוצב על-ידי הגרון מכל מקום החוצב הוא האדם ולא הגרון דהגרון עצמו לא יעשה מאומה, כי אם האדם פועל על-ידי הגרון. ולכן לא יאמר אדם כמה נאה בנין זה שבנאו הגרון, או כמה משובח הגרון שכנה בנין מפואר כזה, אלא מפארים את האדם שבנאו ושמו נקרא על הבית. אבל שם הגרון אינו נקרא עליו כלל. והיינו מפני שאינו רק שעל-ידו בא הבנין, אבל לא שהוא הבונה, שאינו בעל בחירה כלל כהבנין ואין בו כח בעצמו לבנות כי אם האדם הוא הבונה בו.

וכמו כן יובן בהממוצעים העליונים שהם רק כגרון ביד החוצב, שעל-ידם עובר ההשפעה, אבל לא שבא מכח עצמן ואינם בעלי בחירה כלל בההשפעה, כי אם המשפיע הוא האלקות, שמשפיע ברצונו יתברך. ונמשכה ההשפעה על-ידי הממוצעים הנ"ל בכדי שיתהווה מציאות הגשמי ויומשך להם שפע אור וחיות גשמי לפי ערכם בו.

כיוון שכל עניינם של המזלות והמלאכים הוא אך ורק להיות ממוצע שעל-ידו בא האור של שם הוי' לעולם המוגבל, אם כן אין לתת חשיבות כלל לממוצע, הפועל כגרון ביד החוצב, אלא אך ורק לאור הנשפע דרכו.

המכה בו ואומר לו גדל, וכמו כן המלאכים גם הם מהווים ממוצע להמשכת החיות לנבראים התחתונים מהם. שהרי לכאורה אינו מובן: ההתהוות והחיות מגיעים משם הוי', ומהו עניין החיות הנמשכת מהמזלות ומהמלאכים, "גבוה מעל גבוה שומר"?

והענין הוא, על-פי מה שנתבאר לעיל דהתהוות הגשמי הוא על-ידי צמצום והעלם האור דוקא, דהיינו התלבשותו בלבושים והעלמות בו, ולכן על-ידי שעובר על-ידי הממוצעים דמלאכים ומזלות מתמעט האור עד שיהיה מציאות יש גשמי בו.

כלומר, המזלות והמלאכים הם חלק מהלבושים המעלימים הנמשכים משם אלקים המצמצם, ועל-ידם מתמעט האור האלקי ומצטמצם עד שביכולתו להתלבש בנבראים הגשמיים.

(ולפי ערך גשמיות הדבר לפי ערך זה הם ריבוי הממוצעים בו).

ככל שהנברא מגושם יותר כך גם הלבושים המעלימים ומצמצמים רבים ומגושמים יותר.

אמנם עצם ההתהוות הוא משם הוי', דהוי' הוא המהווה בו' כנ"ל, רק שעובר על-ידי שם אלקים בכדי שיבוא האור דהוי' להוות גם מציאות יש ויאר בו אור הוי' לפי אופן הנברא ההוא ולהוותו ולהחיותו בו.

ונמצא דהעיקר הוא האור דשם הוי', ונמשך האור על-ידי שם אלקים [ועל-ידי מלאכים ומזלות] (ששרשן משם אלקים) וכל הממוצעים], עד שיתהווה בפועל מציאות הגשמי מהאור האלקי בו.

(10) ישעיה י, טו.

אחר כל הצמצומים - עצם החיות נשאר אלוקית, והיא זאת שמחיה את הנברא. אם כן ללבושים מצד עצמם אין שום תפיסת מקום וחשיבות, ובדוגמת הגרזן שעל-ידו האדם חוצב - שאין לו כל חשיבות בפעולת החציבה.

והנה כשיודע ויוקלטו אצלו היטב הדברים הנ"ל, ממילא לא יניח דעתו ומחשבתו בעניני העולם ולא יטרד בזה כלל, כי אם כל דעתו ומחשבתו יהי' בהוי', בתפילה ותורה, ועסקי עניני העולם לא יבלבלו לו ולא ימנעו אותו מעבודת ה'.

כאשר בשכלו של האדם 'יונח' היטב שכל הממוצעים, מהמלאכים העליונים עד עסקו במשא ומתן והלחם הגשמי שאוכל, אינם אלא ממוצעים שעל-ידם מצטמצמת ההשפעה האלוקית של הוי' שהיא היא המחיה את גופו, אזי עניני העולם לא יהיו טרדה אמיתית עבורו כיוודעו שאין להם שום חשיבות אמיתית בעניין קבלת השפעה.

כי מאחר שיודע היטב שהעיקר הוא האלקות השופע לו חיות, אבל כל הממוצעים וכמו כן הדברים הגשמיים שבהם נתלבשה ההשפעה כמו בעסק משא ומתן ובהלחם שהוא אוכל בו' אינם כלום מצד עצמן, שלא הם הם עיקר מקור חיותו, כי אם העיקר הוא האור האלקי הוא המחי' אותו, וכל הענינים והדברים הגשמיים הם רק ממוצעים וכלים שבהם מתלבש האור האלקי בכדי שיבוא החיות בבחינת חיות גשמי לפי ערכו בו'.

ואם כן אינו שייך שימרידו אותו הענינים הגשמיים וימנעו אותו מתורה ותפלה, מאחר שאינו מחשב אותם לעיקר כלל, כי אם העיקר הוא האלקות, הרי צריך להיות דבוק רק בהוי' ותורתו יתברך בו'.

וכמו שכתוב במקום אחר בענין "וברכך הוי' אלוקיך בכל אשר תעשה"¹¹. שהאדם צריך לעשות ולעסוק בעשיה גשמית כמו בעסק משא ומתן מפני שצריך לקבל חיותו מאור וחיות גשמי, ואם היה יכול לחיות מאור רוחני כמו מתענוג שכלי וכדומה,

(דוגמת קבלת חיות הנשמות בגן עדן שמקבלים חיותם מההשגה באלקות וכמאמר יושבים ונהנין מזיו השכינה בו', וכמו לעתיד שאמרו רז"ל העולם הבא אין בו אכילה ושתי' בו' אלא צדיקים יושבין ועטרותיהן בראשיהן ונהנין מזיו השכינה בו', הרי בדוגמת קבלת החיות עכשיו מאכילה ושתי' גשמיות כן יהי' לעתיד קבלת החיות ממה שיהנו מזיו השכינה בו').

או לא היה צריך לעסוק בעסק ועשי' גשמית, רק מפני שהוא מוכרח לקבל חיותו בחיות גשמי, צריך לעבור ההשפעה על-ידי עשי' בעסק גשמי שתתגשם ההשפעה לפי ערכו.

אמנם עצם ההשפעה היא מאלקות רק שעוברת ההשפעה על-ידי ממוצעים דמלאכים ומזלות, ועל-ידי העסק בדברים גשמיים ומתלבשת השפעה בלחם גשמי וכדומה שמוזה מקבל חיותו, אבל כל זה הוא האור האלקי שמתלבש ונמשך לו על-ידי הממוצעים האלה בו'.

החיות כפי שהיא בדרגה רוחנית ללא כל לבוש אינה יכולה לבוא ולהחיות את האדם הגשמי; לכן חיות זו צריכה לבוא להתלבש בלבושים המעלימים ומגשמים עד שתהיה בערך להחיות את הנברא הגשמי. אבל גם

(11) דברים טו, יח.

גם הדברים הגשמים הם רק כלים שבהם נתלבש הכח האלקי בו, וממילא אינו מחשב אותם לעיקר כלל, כי אם העיקר הוא הכח האלקי הנשפע לו על-ידם.

ולזאת יתאמץ וישתדל שתהי' בלי ראוי' לקבל אור אלקי בו, ולא יעסוק בהם בתחבולות ובריבוי עסק ביותר, ולא יטרידו ולא יבלבלו אותו, שלא יהיו לו מונעים ומעכבים מתורה ותפלה ועבודה בו.

ובפרט כאשר באמת הרי הדברים מצד עצמן אי-אפשר שימנעו ויעכבו מעבודת הוי', מאחר שאינם העלמות והסתרים אמיתיים ח"ו כנ"ל באורך שכל הממוצעים אדרבה מביאים את אור השפע בו, ואיך יהיו לו מניעה ועיכוב לעבודת אלוקות בו? רק שהוא בפחיתות דעתו והתקשרותו בהדברים החיצונים הרי הוא שוכח על אלוקות ומחשב את הדברים הגשמיים למציאת דבר ונותן את עצמו אליהם, ואז הרי הם מונעים ומעכבים אותו בו.

אופן הנהגת העולם בדרך הרגיל הוא שהעולם אינו מסתיר ומנגד לאלוקות. וכפי שנתבאר לעיל פרק ה, שהטבע עצמו אינו סותר לאלוקות. אלא שלפעמים יש בעולם ניסיונות הנראים כמעלימים ומסתירים על עבודת ה', כפי שנתבאר לעיל בעניין הניסיונות. אבל לעיתים, האדם הוא זה שגורם להסתרים ולקשיים בעבודתו הרוחנית. הוא בדעתו נותן מקום למציאות הממוצעים ונותן להם חשיבות וערך בהשפעת פרנסתו וצרכיו הגשמיים. ודבר זה עצמו - הוא הגורם שאכן ההתעסקות בהשגת צרכיו הגשמיים יפריעו ויבלבלו אותו מעבודת ה'.

05/07/2018 10:00

וגם לא ילך בדרך תחבולות בעסקו שצריך לעשות כך או כך ולהרבות בעסק עד שמונע ומעכב אותו בשעת הכושר מתורה ותפלה בו, כי אם יעסוק בעסק לפי ערכו ובאופן שלא ימנע אותו מתפלה בזמנה ומעסק התורה בכל יום בו. ויבטח בה' הנותן לו חיותו שיתן לו פרנסתו וחיותו על-ידי זה, וכמ"ש¹² "כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל בו".

אוצר החכמה

ומכל שכן שיוהר מאד בנפשו שלא יהי' שום נדנוד איסור בעסקו, כי מאחר שיודע היטב שהעסק והמשא ומתן הוא רק ממוצע וכלי שבו מתלבש האור וחיות האלקי המחי' אותו, אם כן הרי צריכים שתהי' בלי ראוי' להאזר האלקי, ואם יש בה נדנוד איסור ח"ו הרי אינה בלי ראוי' להאזר בו, כי אם צריכה להיות נקי' מכל נדנוד איסור וחטא בו, ואז היא כלי שימוש על-ידה האור והחיות האלקי להחיותו בו.

כיוון שכל ה'ממוצעים' אינם אלא 'כלים' דרכם עוברת ההשפעה משם הוי' כנ"ל, אם כן כאשר התעסקותו בעשיית ה'כלים' אינה בהתאם לרצון ה' - אין זה 'כלי' ראוי בו תשרה ברכת ה'. בכדי שהכלי יהיה ראוי לקבל את אור שם הוי' בו - לכל לראש הוא מוכרח להיות בהתאם לרצונו.

וכל זה הוא כשמייחד שם הוי' ואלקים, והיינו שאין שם אלקים מסתיר כלל על שם הוי', וכל ההתהוות הוא משם הוי' רק שעובר על-ידי שם אלקים. וממילא יודע שכל הממוצעים, הם המלאכים ומזלות, אינם כלום מצד עצמן שהם רק שלוחי השפע כגרון ביד החוצב. וכמו כן

(12) דברים ח. יח.

ואז יהי' שלם בה' ותורתו ועבודתו יתברך בו'.

אבל כשמפריד ח"ו בין הוי' ואלקים, והיינו שחושב דהשם אלקים מסתיר באמת ח"ו על שם הוי', וכל הדברים הנעשים בעולם הם משם אלקים מצד עצמם, וממילא יחשוב את הממוצעים לעיקר שמהם בא מקור השפעת חיותו בו', וזהו שאומרים "עזב ה' את הארץ בו'", שאומרים שהשפעה למטה נמשכה מהמזלות שהם המשפיעים בכח עצמם, והרי הוא מחשב אותם לדבר מה, מאחר שהם המשפיעים לו חיותו בו'.

(וממילא מחשב גם כן את הדברים הגשמיים עצמם לעסוק בהם בכל כחו ויכולתו בכדי להרכות פרנסתו בו').

כיוון שכרעתו הממוצעים הם העיקר בנוגע להשפעת פרנסתו וצרכיו הגשמיים - אם כן הוא מכניס את כל מרצו וכוחותיו בעסק עצמו, כיוון שחושב שגם דבר זה יכול להרכות את פרנסתו.

וזהו ענין עבודה זרה, שעובד לכוכבים ומזלות ומשתחוה להם מפני שמחשב אותם לדבר מה שהם המשפיעים לו בו'.

ובזה יובן מה שאמרו רז"ל¹⁴, "ישראל שבחוץ לארץ עובדי עבודה זרה במהרה הן". ולכאורה אינו מובן, והלא רוב ישראל הם בחוץ לארץ, ואיך נאמר על רוב ישראל שהם עובדי עבודה זרה ח"ו?

אך הענין הוא, דכשם שעבודה זרה בגשמיות הוא שכופף ראשו ומשתחוה לכוכבים ומזלות כמו לשמש ולירח בו',

אבל כשיתן דעתו ולבו באחדות ה' ורק הוא לבדו הוא הנותן לך כח לעשות חיל, וכל הממוצעים הם רק שעל-ידם עובר השפע בו', אבל העיקר הוא אלקות בו', או לא יהי' לו שום מונע ומעכב כלל מבית ומבחוץ בו', ויהי' דבוק רק באלקות.

(ועסקו במשא ומתן יהי' בחיצוניות הרצון, רק מפני שצריך לעבור על-ידי עשי' כנ"ל בענין "וברכך ה' אלקיך בכל אשר תעשה". וממילא יהי' עסקו בדבועי למהוי בו' כנ"ל, ועיקר דביקותו יהי' באלקות בו').

מלבד זאת שהעסק צריך להיות על-פי תורה ללא כל נדנוד של איסור ח"ו ורק על-ידי כך הוא יהיה 'כלי' לקבלת הברכה האלוקית, הרי שכל התעסקותו של האדם בענייני העסק (וכמו כן בשאר ענייני עולם הזה), צריכה להיות "בחיצוניות הרצון" - עם רצון חיצוני בלבד, ללא תענוג וחשק.

וכמבואר במאמרי חסידות¹³, שיש שני סוגי רצונות: חיצוניות הרצון ופנימיות הרצון. חיצוניות הרצון היא רצון שיש לו מטרה פנימית יותר מאשר גוף דבר הנרצה, ומטרה זו היא פנימיות הרצון. וכמו אדם הרוצה ללכת למקום מסוים בכדי שיוכל להרוויח שם כסף, שהרצון ללכת הוא רצון חיצוני והרצון להרוויח הוא הרצון הפנימי.

ועל-דרך זה בענייננו: כיוון שהשפע מגיע מהאור האלוקי, והלבושים הגשמיים אינם אלא לבושים דרכם בא השפע - אם כן הלבושים צריכים להיעשות ללא תענוג וחשק, אלא רק בגלל שפעולה זו נצרכת כדי שדרכה יגיע אור שם הוי' ויחיה את האדם.

13) ראה לדוגמה מאמר ד"ה "ביום השמיני עצרת" תרס"ו.

14) עבודה זרה ח, א.

שיחשוב שבחו ועוצם ידו עשה לו את החיל כו' ושוכח על אלקות כו'.

[ו]מכל מקום נקרא "עובדי עבודה זרה בטהרה", שיש לימוד זכות עליהם מה שהם בחוץ לארץ, דבחוץ לארץ נמשך האור על-ידי התלבשות לבוש העשי' שהוא לבוש גם מאד כו' כמ"ש במקום אחר¹⁶, ומעלים ומסתיר עד שאינו נראה רוחניות האור כו'.

כיוון שבחוץ-לארץ ישנו הסתר גם מאוד על האור האלוקי, בנוסף לממוצעים שקיימים גם בארץ-ישראל, לכן זה נחשב עבודה זרה "בטהרה" - ישנו לימוד זכות על מצב זה שהאדם מחשיב את הלבושים ועושה אותם לעיקר, כיוון שהאור האלוקי שם מצומצם מאוד וקשה לחוש בו.

אבל מכל מקום נקרא עובד עבודה זרה כו', שהרי צריך לידע שבאמת אינו מעלים ומסתיר כו' כנ"ל.

(רק שעל-ידי לבוש הגם דעשי' מתגשם האור עד שאינו נראה ונגלה רוחניות האור כו', אבל באמת הרי גם הלבושים היותר גסים אינם מסתירים באמת, אדרבה מביאים את האור והחיות כו' כנ"ל, אלא שהחיות בא בבחינת חיות נשמי כו').

וצריך להרגיש אלקות גם בעשי' גם בעסקו במשא ומתן כו' כנ"ל.

וכל זה מה שמרכין ראשו להדברים הנשפעים מכוכבים ומזלות כו', הסיבה לזה הוא מפני שמפריד שם אלקים משם הוי' שחושב שמסתיר באמת ח"ו, וממילא חושב שהממוצעים ששרשם משם אלקים

מפני שמחשב אותם לדבר מה שמהם נמשך השפעתו וכמ"ש¹⁵ "ממגר תבואות שמש וממגר גרש ירחים כו'", וכנ"ל (שהן ממוצעים כו', אמנם הם רק כגרון ביד החוצב, והוא מחשב אותם לדבר מה כאלו הן משפיעים בבח עצמן ח"ו כו'), כמו כן הוא ענין עבודה זרה ברוחניות כשמחשב את הדברים הגשמיים הנשפעים מהשמש וירח ושאר כוכבים ומזלות כו', וחושב שהן הן מקור פרנסתו כו'.

וכמו המשתתות בגשמיות הוא שמרכין ראשו כו', כמו כן הוא ברוחניות שכוּפף ומבטל שכלו להדברים הנשפעים מהכוכבים ומזלות, והיינו כשנותן דעתו ולבו בעסק בדברים הגשמיים ודואג בדאגת פרנסה, ועושה כמה תחבולות בעסקו במשא ומתן וחושב שעל-ידי זה ירויח, ושוכח על ה' יתברך אשר הוא הנותן לו כח לעשות חיל כו' כנ"ל.

ואם יפסיד ח"ו לא יזכור את ה' שעשה לו כך מפני מעשיו שגרמו כו', כי אם יחשוב שמפני שעשה כך וכך לכן הפסיד, אבל אם ה' עושה באופן אחר ה' מרויח כו', אם כן הרי מחשב את העסק משא ומתן הגשמי לעיקר ונותן שכלו בזה איך ומה לעסוק ובכמה תחבולות, ויומם ולילה לא יגות שכלו ומחשבתו מלחשוב בהעסק, ויטריד ויבלבל אותו בעת התפלה וימנע אותו מתורה ועבודה כו', והרי זה עבודה זרה כמו עבודה זרה בגשמיות.

ועל זה אמרו, "ישראל שבחוץ לארץ עובדי עבודה זרה בטהרה כו'", היינו על ריבוי העסק במשא ומתן ובתחבולות שונות

(16) ראה תניא אגרת הקודש סימן כה (דף קלט, ב).

(15) דברים לג, יד.

חיל כו', ולכן גם בעסקו במשא ומתן בדברים הנשמים הרי הוא דבוק לאלקות להיות זהיר במצות עשה ומצות לא תעשה ולהתפלל בדבקי ולעסוק בתורה כל אחד ואחד לפי ערכו, ושלם יהי בה' ותורתו ועבודתו יתברך כו'.

■

ועל-פי הנ"ל יובן מ"ש ברור ההפלגה "ונעשה לנו שם", וארז"ל "אין שם אלא עבודה זרה".

ולכאורה מה הקשר בין דור הפלגה לחטא עבודה זרה?

שזה היה חטא דור ההפלגה, שהפרידו את השם אלוקים משם הוי', וממילא היו מחשבים את הממוצעים לעיקר. וזהו עבודה זרה כו' כנ"ל.

ההפרדה בין שם אלוקים לשם הוי' ונתינת חשיבות לגשמיות הן עניין עבודה זרה ברוחניות, וזו הכוונה "נעשה לנו שם" - להפריד את שם אלוקים משם והי'.

ובמקום אחר¹⁹ מבואר העניין בפרטיות יותר. דהנה, הטעם הפנימי לכך ששפע החיות מגיע לאדם על-ידי ההתלבשות בדברים גשמיים - "הכוונה היא בשביל עבודת הבירורים". ד"עיקר עבודת הבירורים הוא למטה דווקא . . שנעשה מציאות גשמי בעולם כו', אז שייך ענין הבירור שמבררים הניצוץ הטוב דקדושה מן הפסולת כו'. והיינו כשעוסק במשא ומתן בדברים גשמיים שיכול לחשוב כוחי (ועוצם ידי כו') . . (ולמרות זאת) הוא עוסק באמונה ובטחון בהוי' ויודע אשר הוא הנותן לך כוח לעשות חיל ואינו מונע

על-ידם מתהווה כל דבר בפועל, ולכן הרי הוא מחשב אותם לדבר מה ומשתחוה להם כו', וכמו כן הוא מחשב את הדברים הנשפעים ועושה אותם לעיקר ומרכיז ראשו ושכלו להם כו' שזהו ענין עובדי עבודה זרה במהרה כו' כנ"ל.

שורש הבעיה נעוץ בכך שהאדם עושה הפרדה בין שם אלוקים לשם הוי', וחושב שהצמצום הנמשך משם אלוקים הוא מציאות אמיתית כיוון שזהו כוח אחר מכוח הגילוי. וכיוון שמנתק עצמו מהשורש האמיתי של השפע, אם כן דבר זה גורם שיחשיב את הממוצעים לעיקר, ובסופו של דבר על-ידי כך הוא מחשיב גם את הגשמיות עצמה לעיקר עד שזה כל מעינו¹⁷.

אבל כשמייחד הוי' ואלקים, שיודע את האמת כנ"ל דהשם אלקים אינו מסתיר על שם הוי' כי אם אדרבה מביא את הגילוי דשם הוי' למטה מטה כו' כנ"ל באורך, וממילא כל הממוצעים יודע היטב שהם רק כגרון ביד החוצב, רק להביא את השפע האלקי כו', ולזאת אינו מחשב אותם כלל לדבר מה.

וכמו כן אינו מחשב את הדברים הנשמים לעיקר כלל, כי אם העיקר הוא אלקות "כי הוא חייך"¹⁸, ו"הוא הנותן לך כח לעשות

(17) בהמשך תרע"ב עמ' תתעג מבאר אדמו"ר מוהרש"ב את העניין בדקות ובפנימיות יותר: "התעסקות בעניינים גשמיים, כמו באכילה ושתייה, כשמתאווה אל המאכל הגשמי ומתענג בו, הרי זה בגלל העלם האור האלקי. שאם הי' מאיר אלקות בעולם, לא היה מקום לזה כלל. כמו שלפני החטא, האלקות הייתה גלויה בעולם, ואז, לא היתה תאוה גשמית כלל . . (אם כן) כשמחשיב את הגשמי ומעמיק ומטריד שכלו בזה הרי זו השתחואה לעבודה זרה ברוחניות".

(18) נצבים ל, כ.

(19) ספר המאמרים ליקוט (לאדמו"ר מוהרש"ב) ח"ב עמ' מח.

והיינו האותות ומופתים דמצרים בהעשרה מכות וקריעת ים סוף כו', שנתגלה למטה גילוי אותות ומופתים יוצאים מדרכי הטבע, הרי ראו גילוי אלוקות שלמעלה מן הטבע ממש. ואם ה' שם אלוקים מסתיר באמת ח"ו על שם הוי' איך יהי' גילוי למעלה מן הטבע למטה כו'?

הניסים המתרחשים בעולם הם הם המגלים איך שהוי' ואלוקים כולא חד. כפי שנתבאר לעיל, שענין הנס הוא גילוי שם הוי' שלגביו אין לעולם ערך וחשיבות כלל, ואין תפיסת מקום לחוקי הטבע. ואם שם אלוקים אכן היה הסתר אמיתי, אם כן איך בעולם המתהווה מהצמצום של שם אלוקים יכול להתגלות שם הוי' ולפעול שינויים בחוקי הטבע? דבר זה מגלה שהטבע אינו מסתיר באמת, אלא הוי' ואלוקים כולא חד, וגם בעולם המתהווה על-ידי הצמצום של שם אלוקים נמצא שם הוי' בכל תוקפו.

וזהו שאמרו רז"ל (סנהדרין דף ל"ט ע"א), "אמר לי' ההוא מינא לאמימר, מפלגך ולעילא דהורמיז מפלגך דלתתא דהורמיז", עיין תוס' שם.

אמר לו המין לאמימר: חציך העליון הורמיז - חן מאת המקום, וחציך התחתון הורמין - כמו הורמין בר לילתא (כפידוש התוס' שם). וכוונתו לומר, שמי שברא את החלק הרוחני שבאדם לא ברא את החלק התחתון שבו.

(היינו שרצה לומר שהן שתי רשויות ח"ו, והוא ענין עוזב הוי' את הארץ בידי כוכבים ומזלות כו', ורק על השמים כבודו. אבל למטה מקורי ההשפעה הן המזלות שהן מסתירים ח"ו על אלוקות כו', כן הי' דעת הכוזבת של המין).

ומעכב מעבודת ה' . . וכמו כן מה שכופה את עצמו בכל ענייני עולם הזה, על-ידי כל זה נעשה הבירור שמכרר הניצוצים".

אמנם דור הפלגה "הפרידו אלוקים מהוי', שלא בידרו הניצוצים כי אם אדרבה, חשבו שזה ההסתר אמיתי והיו מחשבים הממוצעים. וכמו כן כל הדברים הגשמיים המושפעים מהם . . ואם כן אינם מכררים הניצוצים, אדרבה, מפרידים אותם יותר".

וענין זה נרמז במה שאמרו "נעשה לנו שם": "שם בגימטריא ב"ן רפ"ח . . דהיינו רפ"ח ניצוצין ושם ב"ן . . (ש)ירדו". כלומר, רפ"ח זכ"ן, הגימטריא של המילה "שם", מסמלים את בחינת ניצוצי הקדושה שירדו לגשמיות, ומטרת התעסקותו של היהודי בענייני גשמיות היא לברר ולהעלותם חזרה לקדושה. אבל דור הפלגה אמרו "נעשה לנו שם", "דכחינת "שם" הנ"ל נעשה בבחינת זרה ופירוד"²⁰.

והנה בשעבוד מצרים תקנו את החטא של הפלגה, שישראל במצרים היו גלגול של דור הפלגה. וזהו ענין שעבדו עבודת פרך בחומר ובלבנים, לתקן את החטא, ד"ויהי להם חלבנה לאבן כו'", וכמו שכתוב במקום אחר באריכות²¹.

ועל-ידי שעבוד מצרים, ראו ביציאת מצרים איך שהוי' ואלוקים כולא חד.

על-ידי שיעבוד מצרים בחומר ולבנים, תיקנו ישראל את חטא דור הפלגה ועל-ידי כך זכו ביציאת מצרים לראות במוחש איך שהוי' ואלוקים כולא חד, ההיפך מחטא הפלגה שהפרידו בין שני שמות אלה.

(20) שם.

(21) ראה תורת שמואל ספר המאמרים תרל"ט עמ' קטז ואילך. ובכמה מקומות.

לארץ לארץ-ישראל בעניין ההסתר על אור שם הוי': בחוץ-לארץ ישנו לבוש גס יותר המסתיר על האור ביתר שאת מכפי שזה בארץ-ישראל. ומפרט במאמר, שההבדל הוא, שבחוץ-לארץ ההשפעה מתלבשת בלבושי עולם העשייה, העולם הנמוך ביותר; ואילו בארץ-ישראל ההשפעה מתלבשת רק בלבושי עולם היצירה, שהוא עולם נעלה יותר מעולם העשייה. כיוון שכך, האור האלוקי מאיר בגלוי יותר, וניכר בבירור יותר איך שהוי' ואלוקים כולא חד.

עניין זה מתבטא בדברי חז"ל²² ש"ארץ ישראל משקה אותה הקב"ה בעצמו וכל העולם כולו על-ידי שליח" - בארץ ישראל ניכר בגלוי, ששורש השפעת החיות הוא מהקב"ה עצמו, מה-שאינ-כן בחוץ-לארץ קל יותר לטעות ולחשוב שיש תפיסת מקום גם לשליח ולמוצעים המעבירים את השפעתו.²³

והנה ידוע, דכשם שיש ארץ ישראל בגשמיות, כמו כן יש ארץ ישראל ברוחניות, והיינו מעשה המצות. דארץ לשון רצון. וכמאמר רז"ל²⁴, "למה נקרא שמה ארץ? שרצתה לעשות רצון קונה בו".²⁵ ובעבודה הוא ענין קיום המצוות בקבלת עול מלכות שמים, שהוא לעשות רצון קונה בו' כמו שכתוב במקום אחר, ועל-ידי קיום המצוות בקבלת עול מלכות שמים יבוא להיריעה דהוי' ואלוקים כולא חד בו'.

עניין "ארץ" ברוחניות הוא עשיית המצוות מתוך רצון וביטול לה'. ועל-ידי שיהודי מקיים מצוות מתוך ביטול, הוא נעשה 'כלי' לכך שאור-אין-סוף הבלתי

דעת המין הכוזבת היא, שישנה הפרדה: הקב"ה עצמו, הבלתי מוגבל, "על השמים כבודו" - הוא מתגלה ונמצא רק בעולמות עליונים בלתי מוגבלים; ואילו הנהגת עולם הזה המצומצם והמוגבל היא בידי הכוכבים ומזלות ח"ו.

"אמר לי: אי הכי, היבא שביק הורמין להורמיו לאעבורי מיא בארעי"? והיינו שלפי דעתם הכוזבת שהממוצעים מסתירים באמת ח"ו איך נמשך גילוי אלוקות בעולם?

אמר לו אמימר: אם כך, איך מאפשר הורמין להורמיו שיעברו מים בארצו? אם הן שתי רשויות ח"ו, איך הרשות העליונה, האלוקית, פועלת גם בתחום הרשות התחתונה? מזה הוכחה גמורה, שאין הצמצום הסתר אמיתי. שאם כן, לא הייתה נמשכת שום השפעה אלוקית בלתי מוגבלת בעולם המוגבל, השייך לצמצום הנמשך משם אלוקים.

ובציאת מצרים הרי ראו בעליל גילוי אלוקות ממש בעולם למטה, אם כן הרי ראו איך שהשם אלוקים אינו מסתיר כלל על שם הוי', והוי' ואלוקים כולא חד ממש בו'.

כמו כן, בכניסת הארץ נראה יותר ענין יחוד דהוי' ואלוקים. שהרי נתבאר לעיל, דישראל שבחוץ לארץ עובדי עבודה זרה בטהרה הן, הרי דווקא בחוץ לארץ, מפני שבחוץ לארץ נמשכת השפעה והאור האלוקי על-ידי לבושי עשי' שהן מסתירים מאד בו' כנ"ל. אבל בארץ ישראל, נמשכת ההשפעה על-ידי לבושי היצירה, ולכן אין ההסתר גדול שם כל כך. ולזאת, נגלה שם יותר איך דהוי' ואלוקים כולא חד בו'.

כפי שהוזכר לעיל, ישנו הבדל בין חוץ-

(22) תענית י, א.

(23) ראה לקוטי שיחות ח"ו עמ' 30. חל"ט עמ' 39.

(24) בראשית רבה פ"ה, ח.

וזהו שהקדים סיפור ענין יציאת מצרים
וכניסת הארץ לפסוק וידעת היום כו',
שעל-ידי יציאת מצרים וכניסת הארץ
באים להידיעה דהוי' ואלוקים, היינו לייחד
הוי' ואלקים איך שהוי' ואלקים כולא חד
ממש כו'.

06/09/2018

מוגבל הנמשך על-ידי המצוות, יאיר
בפנימיות נפשו²⁵. ודבר זה נותן ליהודי הכרה
פנימית באמת זו ש"הוי' הוא האלוקים". וזו
השייכות של הפסוק "וידעת היום" לכניסה
ל"ארץ" במובן הרוחני.

(25) ראה לקוטי תורה ואתחנן ד, ב.

אוצר החכמה

סיכום פרק ו

דור הפלגה רצו לעשות הפלגה וחלוקה בין שם הוי' לשם אלוקים; בין
החיות האלוקית מקור כל ההשפעות ובין ה'לבושים' והממוצעים הרבים
שבאמצעותם מגיעה החיות לדרגות התחתונות.

דבר זה הוא ההיפך הגמור מן האמת המוחלטת: כל תוכנם של 'לבושים'
אלו הוא - להביא ולגלות את החיות האלוקית בעולמות התחתונים. לכן
לא ייתכן שההתעסקות ב'לבושים' אלו, במשא ומתן וכיו"ב, תהיה בניגוד
לרצון האלוקי.

זהו הקשר בין חטא דור הפלגה לעבודה זרה.

א

ומאחר שאינו הסתר לגבי המשפיע, אין זה הסתר לגבי המקבל גם כן, רק ההפרש בין בחינת אור ישר לאור חוזר (פרק ד).

האלוקות אינה נמצאת ח"ו. גדרם העצמי הוא מציאות נבדלת ח"ו מאלוקות.

וזהו החידוש הגדול של הסברת עניין אחרות ה' על-פי עומק דברי הבעש"ט ותורת חסידות חב"ד:

לא רק שהו' ואלוקים מצד עצמם, כפי שהם למעלה באלוקות, כולא חד; ולא רק שמצד האלוקות האמת היא שהנבראים תלויים בכל רגע בכוח האלוף המהווה אותם ואין להם שום מציאות עצמאית, ואף יותר מכך: הם כלולים באין-סוף עצמו שלגביו אין להם שום ערך וחשיבותי - אלא הרבה יותר מכך:

כל עניינים אלה הם לא רק מצד האלוקות, אלא הם נמצאים כביכול בתוך עולמם המצומצם של הנבראים, עד שלעתיד לבוא תתגלה בהם עצמם הפנימיות של אור-אין-סוף כפי שהוא למעלה מהצמצום (כדלקמן בסיום העניין במאמר).

זהו החידוש הגדול של ההתגלות האלוףית בעולם לעתיד לבוא: ההתגלות של אחרות ה' תהיה לא רק מצד למעלה, אלא הנבראים מצידם הם, יכירו באור האלוף

יש להעיר, שמדברי המאמר (הן בנמשל למעלה והן במשל הרב והתלמיד) משמע, שפרט זה שהצמצום אינו אמיתי גם לגבי המקבל, עד שגם הוא יכול להגיע אל פנימיות השפע לאחר "ארבעין שנין" - נוגע לגוף הבנת עניין "הו' ואלוקים כולא חד". ובלעדי פרט זה חסר בעצם עניין האחרות ח"ו.

ואולי ההסבר בזה הוא: אם נאמר שהתלמיד אינו יכול גם כן להגיע לעומק דברי הרב, הרי אף שלגבי הרב המשל והצמצום הם המשך ושלמות של כוח הגילוי, הרי כל זאת הוא ביחס לרב, מה-שאין-כן לגבי התלמיד, המשל הוא אכן דבר זר ונפרד מהשכל. וכאילו נאמר, שבמשל ישנם שני צדדים: ישנו המשל כפי שהוא מצד יחס הרב אליו - כל תוכנו של המשל הוא ביטוי הבלי-גבול של כוח הגילוי; וישנו המשל כפי שהוא מצד יחס התלמיד אליו - המשל הוא מהות בפני עצמה, המובדלת מהנמשל המופשט.

משמעות דבר זה בנמשל, בעניין הו' ואלוקים, היא, שהגם שהו' ואלוקים כולא חד, הרי כל זאת הוא בנוגע לקב"ה - מצד התפשטותו הבלתי מוגבלת הוא מצוי גם בנבראים; אבל מצד גדרם של העולמות והנבראים - בהם עצמם, בעניינם הם,

(1) ראה לעיל מאמר ד"ה "האמנם" ריש פרק ד.

של שכל הרב ורואה בתוך גדרי המשל עצמו
את עומק השכל.

עניין זה שייך באופן כללי לשני סוגי
ההתקשרות בין הבורא אל הנבראים:¹
מלמעלה למטה ומלמטה למעלה. בכל אחד
משני אופנים אלה ישנה מעלה שאין בזולתו,
ובאמצעות שניהם יחד נוצר חיבור שלם בין
הבורא לנבראים.

הבלתי מוגבל שלמעלה מעלה מערכם. "וראו
כל בשר יחדיו כי פי הוי' דיבר"²: זה יהיה
הגדר של הבשר הגשמי עצמו.

זהו עניין 'אור חוזר': לאחר "ארבעין
שנין" של דקדוק ועיון בדברי הרב, התלמיד
"קאים אדעתיה דרביה" מתוך העולם
המוגבל והמוגשם שלו. התלמיד מצידו,
מתוך ה'עולם' שלו, כפי שהוא רואה את
המשל כמציאות קיימת - מגיע אל הפנימיות

¹ ראה בעניין זה בספר סוגיות בחסידות עמ' 159
ואילך.

² ישעיה מ, ה. וראה ספר המאמרים מלוקט אדר-
סיון עמ' קצג.